

The Project Gutenberg eBook of Kuvauksia ruotsalaisesta talonpojan kodista, by Sigurd

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kuvauksia ruotsalaisesta talonpojan kodista

Author: Sigurd

Release date: January 15, 2014 [EBook #44674]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUVUKSIA RUOTSALAISESTA TALONPOJAN KODISTA ***

Produced by Tapio Riikonen

KUVAUKSIA RUOTSALAISESTA TALONPOJAN KODISTA

Kirj.

Sigurd [Alfred Hedenstierna]

Tekijän luvalla neljännessä painoksesta suomennettu.

Raumalla 1894, Rauman Kirjapaino-Osakeyhtiö.

SISÄLLYS:

Esipuhe.

Kun pikku Tiina ristillä käytettiin.

Lukusilla.
Kaikkien ystävä.
Rakkaus.
"Hänestä tulee kyllä."
Ainoastaan yksi lehmä.
Salakapakoitsijan tytär.
Pekka Juhonpojan Lassi, josta tuli mies maailmassa.
Kuninkaan kyyti.
Uusi lukkari.
Kansalaisluottamus.
Anoppi.
Kun rautatie oli valmis.
"Kun juna kiittää kohti Göteporia."
Ruotilainen.
"Liian myöhään."

Esipuhe.

Rakas lukija!

Olen sitonut pienen vaatimattoman kimpun luontoperäisiä kukkia, jotka olen löytänyt kotiseutuni Smålandin laihalta, mutta uskolliselta povelta, ja nyt minä tahdon istuttaa ne sinne takaisin; siinä kaikki.

Moni olisi taidokkaammin liittänyt kukat yhteen ja huolekkaammin erottanut rikkaruohon; ei kukaan olisi tehnyt sitä suuremmalla rakkaudella.

Sillä minä olen elänyt rahvaan parissa, ottanut osaa sen töissä, huolissa ja toiveissa, oppinut tuntemaan sen maailmankatsomuksen, tavannut oikeaa leikkisyyttä karkeiden pintojen alta ja kelpo sydämiä koruttomien nuttujen alta.

Moni pitää aiheita näissä pienissä kuvissa varsin mitättöminä ja vähäpätöisinä. Ja se on siitä yksinkertaisesta syystä, että se maailma on niin pieni, joka liikkuu töllin neljän ahtaan seinän ja pikkutilallisen saran rajalinjan sisällä.

Mutta olen ollut sitä mieltä, että se maailma ansaitsee kyllä oppimista, sillä vielä on, Jumalan kiitos, meidän ruotsalainen kansamme metsissään, vuorillaan ja laaksoissaan sellaista, jotta sitä oikein tuntee on samaa kuin paljon rakastaa sitä.

Järkähtämättömällä luottamuksella Sinun hyväntahtoisuutesi Sinun ystäväsi ja palvelijasi

Sigurd.

Esipuhe kolmanteen painokseen.

Kun minä näissä pienissä kyhäelmissä etsin suurta pienessä ja kauneutta rumien pintojen alta, olin minä täysin varma siitä, ettei minua hyväksyittäisi siihen runoilijalahkoon, joka yhtenäen hakee totta rumassa.

Niin on tapahtunutkin, mutta omaksi ja monen muun kummastukseksi lensin minä suoraan niiden syliin, joille minä olin uskaltanut kirjoittaa, ja tulen nyt kolmannen kerran heidän luokseen pienten, yksinkertaisten kangas- ja metsäkukkieni kanssa.

Minulla ei ole mitään erityisesti lisättävänä. Tämän tällaisen esipuheen tarkoituksena onkin vain pyytää lukijoita olematta panemaan mitään erityistä huomiota kirjan kaikenmoisiin puutteisiin, mutta tätähän olen minä jo runsaassa määrässä saanut osakseni, ja kun synnit ovat anteeksi annetut, lopetetaan tavallisesti lukemalla synnintunnustus.

Kuitenkin — löytyy sana melkein yhtä kaunis kuin arkaileva: "*Anteeksi!*" ja se on tuo lämmin: "*Kiitos!*"

Kiitos siis sinulle, ruotsalainen yleisö, siitä, että sinä joka kerta kun minun kuvailuni on käynyt kömpelöksi eikä täysin ole ilmaissut sitä, mitä sinun oma silmäsi mahdollisesti on nähnyt elämässä, aina olet ystävällisesti muistanut suurta eroavaisuutta kynän, silmän ja sydämen kuvailukyvyssä, aina suosiollisesti olet huomannut, kuinka erilaisiksi luonnollisesti tulevat kaistaleet metsää ja kangasta painomusteen kasteessa kuin taivaan samasessa!

Ja kiitos siitä että sinulla kirjallisen kukkaiskummun keskellä, jossa löytyy hyviä ja aivan kaikkien taiteen sääntöjen mukaan nostettuja kasveja, on ollut suosiollinen silmä ja avonainen korva myöskin sille pikkuruiselle paljasjalkaiselle Getapulien runottarelle, joka raa'alla kylämurteella tarjoi kanervakukkaisiaan ujona sammaltaen: "Hyvä herrasväki, ostakaa minulta!"

Wexiössä Elokuussa 1886.

Sigurd.

Kun pikku Tiina ristillä käytettiin.

Hyvinhän se kuitenkin olisi käynyt päinsä, jos Lauri Juhonpoika olisi ollut edes pikkutilallinen tai sotilas tai vain pelkkä torppari.

Siinä tapauksessa olisi hän varsin helposti saanut pienelle kakaralleen äitikummin, sillä onhan oikeastaan kunnia saada seurata mukana pappilaan ja pitää paitaressua, jos hän on syntynyt noin niinkuin hyvistä vanhemmista: siihen kunniaan uhrataan mielellään pari taaleria huntuun ja muutama kyynärä kuudentoista killingin karttuunia, kun tuo pieni olento on mahdollinen ristille vietäväksi.

Sillä tämä on todellisuudessa kirkkokäsikirjan paljon vaativan lupauksen koko täyttämys "pitää huolta kastetun kristillisestä kasvatuksesta."

Jos ei saa talokkaiden emäntiä kantamaan, saa tyytyä torpparien vaimoihin, ja jos nämät eivät suostu, niin saa pyytää palveluspiikoja, mutta nekin pitivät itseään liian hyvinä olla mukana vietäessä Lauri Juhonpojan mukulaa kastettavaksi pappilaan.

Lauri Juhonpoika oli näet perin köyhä mäkitupalainen eikä hän voinut pitää pitoja, joihin olisi kutsunut joitakin hauskoja poikia vastakummeiksi.

Mutta vihdoinkin oli hän saanut käsiinsä pienimmän kesäpiian herrastalosta. Se oli niin raihnaista kuin se suinkin voi olla, sillä hän oli vain 16 vuotias ja sitte oli hän tuollainen "suvuton piian penikka", jonka isästä ei kukaan tiennyt muuta, kuin että hän oli ohjannut matkansa Norrlannin rautateille, kun tuli puhetta kalleista, aina 30 kruunuun nousevista vuosittaisista isän velvollisuuksista.

Mutta ripillä oli käynyt pikku Emma, niin ett'ei kirkkolain puolelta ollut mitään estettä hänellä ottaa vastatakseen mistä kummitoumuksista tahansa, ja niin piti hän, että olisi erinomaisen harvinaista päästä äitikummiiksi, vaikka taivas ties hän ei voinut panna enempiä kuin yhden taalarin käärinvaatteeseen. Voi, hänellä oli niin pienen pieni palkka!

Ja Lauri Juhonpoika oli luvannut, että sitähän ei voi kukaan kuolevainen auttaa, vaikka hänellä ei olekaan enempiä, ja lainasi talonisännän hevosen ja vieterirattaat, tietysti puima-aikana yhden päivätyön lupausta vastaan ja niillä ajaisivat Lassi ja Emma ja tuo nimetön raukka pappilaan. Sepän vääräjalka Kalle oli viilettänyt puoli tuntia ennen yhtyäkseen pappilan navettarakennuksen veräjällä joukkoon, ja sitte arveltiin, että kirkkoherran rengit ovat luuvalla tai halkomäellä ja että he muutamista taskumatint kuluksista ottavat seuratakseen sisään olemaan todistajina tuossa kristillisessä edesvastauksessa. Siihen he olivat niin tottuneet niinä seitsemänä vuotena, jotka he olivat palvelleet pappilassa, että jos he olisivat ottaneet kaiken tuon puustaavin mukaan, niin olisi heillä nyt ollut vähäinen, oikein huolehdittava yksityinen sielunhoito.

Aluksi oli isäntärenki Pekka, joka oli järjestystä rakastava mies, kirjoittanut muistiin hengelliset takaussitoumuksensa almanakan puhtaalle lehdelle vastapäätä mihin hän merkitsi lehdenleikkuusta, mutta sitte sanoi hän, niinkuin totta olikin, ettei hänessä ollut miestä jatkamaan sitä pitkän päälle.

Keskitaipaleella alkoi pikkurainen kirraamaan ja Emma, joka tahtoi osoittautua kekseliääksi, kiersi "tilan" yhdestä nenäliinan nurkasta ja sokurimurusta, jonka hän oli unohtanut viime markkinoin jäleltä hameensa taskuun. Mutta sokuripalassessa oli pipariminttuöljyä, jotta pienokainen otti rykiäkseen aivan kauheasti.

Ja kun päästiin navettarakennuksen nurkkaan, seisoi sepän vääräsääri Kalle siellä läähättäen kuin kilpa-ajohewonen ja koetti katsoa oikein kauniisti Emmaan, mutta se ei tahtonut hyvin onnistua, sillä kohtalo oli muodostanut hänen näköelimensä — onnettomasti kyllä — siten, että kun hän suuntasi silmänsä tytön tynkkään, niin toinen silmä sattui halkokasaan, toinen koirakoppiin.

Ja pappilan rengit ne tuolla olivat hakkailemassa salavinta honkapuuta, jotta metsä vastaili; mutta kun he ymmärsivät, mistä kysymys oli, niin niistivät he nenänsä, ottivat kumpikin kasvoihinsa

juhlallisen eljeen ja kaksi pitkää kulausta Lassin taskumatista.

Ja niin mentiin sisälle, ja pappi oli katsonut ulos akkunasta ja ymmärsi myöskin kohta, mistä kysymys oli ja huusi yököihin: "Kaisa, laita kahvia ja kastemalja!"

Nähkääs, nyt oli Lokakuu!

Ja pienonen kastettiin Liinaksi Lassin äidin kaimaksi. Sissa, Lassin vaimo, joka makasi niin kalpeana ja heikkona siellä kotona kaappisängyssä, oli kyllä maininnut nimen "Nöyrä", sillä se oli nimenä herraskartanon kotiopettajattarella, jossa Sissa oli palvellut, mutta silloin oli Lassi pudistanut nuuskarasiaa ruokapöytään ja sanonut: "Ei mitään tyhmyyksiä! Kyllä minä teistä molemmista ilmankin nöyrät laitan."

Ja kun toimitus oli tehty, koperoi Lassi vasempaa liivintaskuaan, sillä hän aikoi pistää papille taalarin vaivoista, mutta pappi ei sitä ottanut.

Mutta hän ei sanonut, ett'ei hän tahdo sitä ottaa siksi, että Lassi oli niin kovin köyhä, sillä löytyy ihmisiä, jotka ovat köyhällekin kohtelijoita, vaan siksi, että Lassi oli avannut veräjät pastorille kahden virstan matkalla, kun hän oli palannut syysmarkkinoilta.

Sen sijaan tarjosi rouva kahvia, ja kaikkien pappilan mamsellien piti tietysti tarkastaa, oliko pikkuraukka Lassin näköinen, eikä se ollutkaan niin erinäköinen, sillä liian punakoita olivat he molemmat.

Ja Emma, hän seisoj tuolla niin ylpeänä ja punastuneena ja äidillisenä rippikoulupuvussaan sekä vastasi kainosti mamsellien kysymyksiin ja painoi pienokaista niin varovasti, voi niin varovasti poveaan vasten. Näytti kuin olisi *nainen* ensi kerran herännyt elämäänsä tuon 16-voutisen sydämessä ja puoleksi itsetiedottomasti kohottanut siniset, kummastelevat silmänsä tähän asti tuntematonta maailmaa kohden.

Nuori Upsalan maisteri, mamsellien serkku, joka tutki maaseutumurteita ja siksi käytti hyväkseen jokaista tilaisuutta lähestyäkseen kansaa, seisoj salin ovella ja painoi lujemmalle rillejään jotenkin ohuessa nenävarressaan ja mumisi: "taululle pantavaa" vahattujen viiksiensä takaa ja katsoi Emmaa niin ihmettelevällä katseella, että sepän Kalle kouristi nyrkkiään salaa kuin jos hänellä olisi ollut housuntaskussaan mestarin moukari.

Ja vanhin pappilan mamselli, jolla oli "maailmankipu" sydämessään ja keuhkotautiin kuollut apulainen kirkkomaassa, otti mahdollisimmasti pienimmän sokerisirun sokeriastiasta ja laittoi uuden "tilan" akkunaverhopalasesta, jottei Tiina-pienokainen yskisi niin kauheasti pistävän pipariminttuöljyn tähden paluumatkalla.

Sitte heitettiin vihdoin hyvästit ja Lassi kumarteli ja kiitteli.

Äidillä siellä kotona oli ollut köyhäinhuone-Riitu keittämässä herneitä ja läskiä ja kahvia ja leipomassa piirakoita ja kakkuja Emmaa ja sepän Kallea varten, joille tietysti piti tarjota parasta mitä talo voi.

Lassi ja Emma tulivat ensiksi, mutta loppupalan saivat he kävellä, sillä metsän läpi vei vain jalkapolku tuvalle ja hetken takaa kuului askeltamista mäellä ja rapisi pensaissa.

— Nyt tulee Kalle! sanoi Emma.

Mutta se oli vain punakirjava vasikkamullikka, joka yksikseen hyppeli haassa.

Hetken takaa olivat kuitenkin kaikki koossa, ja tuo pieni toimi oli pian ohitse, isä ja äiti jäivät yksinään pienen piikansa kanssa, ja Lassi polvistui kaappisängyn viereen, missä vaimo makasi.

Mutta ei sitä varten, että hän olisi pää vaimonsa rinnalla uneksinut tuon pienen olennon tulevaisuudesta, jolle he molemmat olivat antaneet elämän, vaan ainoastaan ottaakseen esille puukenkänsä, kun hän menisi ulos kaivamaan ojaa seuraavana aamuna.

Mutta ennenkuin hän sammutti läkkilampun paneutuakseen maata viereiseen sohvaan, kääntyi hän puhumaan vaimolleen:

— Sissa, nyt on siitä kulunut neljä päivää, kun lapsi syntyi; luuletko voivasi huomen aamulla nousta ylös ja kuokkia ylös tarhasta perunat? Minä pelkään, että ne ehkä paleltuvat.

Vaikka Sissa tunteeikin itsensä niin heikoksi ja kurjaksi, ett'ei hän voi liikuttaa kättä eikä jalkaa, niin tuntee hän myöskin voimakkaamman oikeuden ja köyhän osan ja vastaa raikkaasti, vaikka silmissä kiiltääkin kyyneleitä:

— Niin, Lassi minä kyllä koetan.

Pikku Tiina nukkuu sikeästi. Nuku niin kauvan kuin sinä saat, pikkuraukka! Ajan päälle kyllä saat tietää, tuleeko sinun kohtaloksesi viettää kaiken elämäsi kieltämyksissä pienessä mäkituvassa niinkuin äitisi, tai onko se oleva vielä huonompi, että sinut Meklenburgin jostain maakartanosta potkaistaan kotiseudulle halveksittuna ja häväistynä tai saatko ravintolan ummehtuneessa ilmassa kuulla ilkkuilevan hellyyden sanoja, kuulla kuiskattavan korviisi huvittelevilta huuililta.

Nuku, pikku-raukka!

* * * * *

Mutta alaalla maantiellä virstantolpan takana seisoo sepän Kalle heittäen toisen silmänsä pilviin ja toisen saappaisiinsa ja painelee yhden suudelman toisensa perästä Emman pienille, kuumille, intohimosta väriseville huuilille.

Väliin on varsin hauskaa olla isäkummina!

Lukusilla.

Kerran vuodessa vaivaa myöskin maaseudun yksinkertaista nuorisoa se epämiellyttävä tunne, jota nuoret opiskelevat n.k. "paremmista luokista" nimittävät "tutkintopiinaksi."

Koko vuoden on uunin loukosta joutilaina hetkinä, jotka ovat uhrattu juorujen jumalalle, kuulunut: "Niin sanoi hinastuvan Sissa, Horjarydin Tiina ja Pekka Niilonpoika ja Sventan Jussi"; nyt on toinen ääni kellossa: "Niin kirjoittavat evangelistat Matheus, Markus, Luukas ja pyhä Paavali."

Onhan hirveä häpeä olla taitamatta kristinoppiaan lukusilla, joissa täytyy kuitenkin olla joka toinen vuosi. Ei se ole niin tarkkaa, onko kristillisyyden tunkeutunut itse elämään.

Nyt aletaan melkein kaikkialla pitää lukusia kunnanhuoneissa tai koulusaleissa, missä lasi vettä papille ja tupakkapiippu lukkarille on ainoana tarjoiluna.

Toista se oli ennen maailmassa. Silloin pidettiin kinkereitä vuorostaan kunkin lukuruodin talonomistajan kotona ja yhdessä pitojen kanssa, niin upeiden, että emäntä pitkin vuotta useita kuukausia ennakolta valmistautui siihen sekä piti niitä yhtä rasittavina kuin laillista palstomista taikka vähäistä tulipaloa, kun ne koskivatkin yhtä raskaasti pikkutilallista kuin kahden manttaalin suurviljelijää.

Niinpä kuultiinkin usein, kun tuli kysymys jonkun talonpojan taloudellisesta asemasta tai jostain tarpeellisesta parannuksesta talossa tai tilassa, täydellä todella puhuttavan: "siihen sillä raukalla ei ole varoja; hänellä kun oli lukuset viime syksynä."

Jotain lievennystä kustannuksissa sai kuitenkin isäntäväki aina niistä runsaista "tulijaisista" kaikellaista Jumalan lahjaa, joita toi mukanaan jokainen eri ruodin talo, vieläpä sotilaat ja torpparitkin.

Ja niin tuli vihdoinkin tuo suuri päivä. Tupa oli siistitty ja puhdistettu, suuri ruokapöytä oli levitettynä akkunan edessä papin siihen pantavaksi kirjansa ja nuuskarasiansa, pitkiä, höylätyitä lautoja pantiin pukien päälle ja tehtiin monta penkkiriviä, parasta apilaheinää pudistettiin pilttuuseen papin Pollelle ja karjapiika Tiina, jolle oli ollut mahdotonta silmäillä yli viidennen pääkappaleen "selityksiä", sai yhtäkkiä niin kovan pistoksen ja pakotuksen vasempaan kylkeensä, niin että hänen täytyi mennä makuulle sekä henkisestä että maallisesta ravinnosta.

Kello aamu yhdeksältä tuli pappi. Kaikki papillinen toiminta pitää alettamaan rukouksella ja veisuulla, mutta kun lukkarit maalla tavallisesti samassa on koulunopettaja ja hänellä on tuntinsa aamupäivällä, voi hän vasta myöhemmin olla saapuvilla, jonkatähden pappi määräsi jonkun toisen säveltaiteessa yleisen mielipiteen tunnustaman taitavan miehen ottamaan ylös virren ja kun smålantilaiset äänivarat tavallisesti nousevat korkealle, niin "otti hän ylös sen" aina korkeaan e:hen sekä noilla väräjävillä lirutuksilla ja juoksutuksilla, joita Bondeson niin mestarillisesti osaa jäljitellä.

Ja sitte alettiin "ylöskirjoitus", sillä papin moniin maallisiin toimiin kuuluu myöskin olla seurakuntansa väenlaskija. Nyt pitäisi määrättämään, kutka olisivat ensi vuonna kirjoitettuna itse kussakin taloudessa, ja niiden atestit annettamaan, jotka olivat muista pitäjistä muuttaneet palvelukseen tänne. Samaten kirjoitettiin ne ylös, jotka nyt olivat saapuvilla päivän kuulustelussa.

Jos seurakunnan sielunpaimen oli erityisesti isällisen luonteen saanut, niin voivat nämä

ylöskirjoitukset tulla väliin hyvin huvittaviksi. Silloin sattui esim. tähän tapaan: "Numero 27, Pieni Kellola. Siellä on meillä ensiksi tilanomistaja Sven Juhonpoika, syntynyt 1832, ja hänen piikansa Anna Kaisa Jonaantytär ... jaha, *piika*, ja. Mutta kuule nyt, rakas Sven; kuinka kauvan aivot sinä tuota tuollaista suhdetta pitkittää? Se on häpeä koko lukuruodille, että sinä, jolla on oma kartano ja perustus ja olet talonisäntä, jonka pitäisi olla esimerkkinä alamaisillesi, käyttäydyt tuolla tavalla. Ja sinä, Anna Kaisa! Jos sinulla olisi vähänkään jäljellä naisellista kainoutta, niin olisit jo aikoja sitte muuttanut tämän miehen luota, joka ainoastaan tahtoo alentaa sinua. Tule kotiin minun luokseni Sunnuntaina jälkeen päivällisen, niin saan minä puhua kanssasi, Sven!"

(Sven punastuu, Anna Kaisa itkee, ja koko ruoti näyttää erinomaisen juoruhaluiselta ulos.)

"Vasikkaha'an torppa. Siellä on meillä torppari Juho Maununpoika ja hänen vaimonsa Riita Svensintytär, poika Kalle ... mutta mitä se tahtoo sanoa? Poikahan on 19-vuoden vanha, ja sinä pidät, että hänen tulee olla kotona ja vetelehtiä siellä talveakin! Niin, kyllähän se on erinomaista: *kaksi* suurta, voimakasta miestä yhdessä torpassa kahta lehmää ja vasikkamullia vaalimassa. Se kelpaa se. Mutta totuudessa sanottuna, rakas Juho, tämä ei käy päinsä, pojan pitää mennä maailmalle ansaitsemaan."

— "Niin, nähkääs rovasti! Sen hän kyllä tekisi, mutta en minä ole voinut hänelle mitään sellaista hankkia."

— "Älkää puhuko tyhmyyksiä! Minä annan hänelle tallirengin paikan, tule minun luokseni aamulla varhain."

(Juho hymyilee tyytyväisenä ja hänen Riitunsa näkee hengessä Kallensa rovastin kuskipenkillä samoilla tunteilla kuin joku hieno rouva uneksii avio-armaansa presidentin tai valtioneuvoksen tuolilla.)

"Bleckhem N:o 42. Vai niin, että te, vanha Antti, jätätte talon nyt poikien huostaan, ja teidät itsenne kirjoitetaan erilleen. Niin, te olettekin rehellisesti ansainneet vanhuuden leponne: olettehan olleet kelpo työntekijä, joka kahdella tyhjällä kädellä ja korkeimman siunauksella on rakentanut oman talon ja perustan. Ja sen sanon minä teille, pojat, (ovatko pojat täällä?), että pitäkää vanhoja kunniaa ja olkaa heille siivoja vanhuuden päivinä; muussa tapauksessa ei teille käy yhtään hyvin maailmassa, sillä (anna olla repimättä, kissarakkari, takinlievettä!) vanhempain siunaus rakentaa lapsille kodon."

"Pojat", jotka ovat käyneet rippikoulunsa rovastin edessä, pyhkivät silmiään mustuneiden nyrkkiensä syrjillä.

Kun ylöskirjoitus on loppunut, alkaa kristinopin kuulustelu, kuitenkin kaikkein useimmissa seurakunnissa ainoastaan naimattomien kanssa. Ne, jotka jo ovat taivuttaneet niskansa avioliiton jumalan ikeen alle, pidetään, eikä suotta, saaman kyllin lakia kotiripityksistä ja evankeliumia sen jälkeen seuraavassa avioliitossa sovinnossa. Jos vastoin luuloa tapahtuisi niin, että joku vanhempi talonpoika käsketään astua esiin, niin "ei hän ole lukenut niitä selityksiä, joita ne nykyisin lukevat", ja jos häntä kehoitetaan lukea värsy uudesta testamentista ulkoa, niin on hän aina "unohtanut lasisilmät kotiin."

Nuoremmat sitävastoin selviävät tavallisesti hyvin sisä- ja ulkoluvussa. Tosin voi tapahtua, että kysymykseen: "kutka ovat meidän vanhempamme", vastataan: "perkele, maailma ja meidän oma lihamme", mutta sellainen erehdys — jos sitä edes siksi voidaan nimittää — kuitenkin kuuluu aina poikkeukseen.

Pahemmin on pääkappalten kanssa. Kansakoulut ovat kuitenkin tässäkin vaikuttaneet huomattavaa parannusta, mutta vielä kolmisen kymmentä vuotta takaperin voitiin kuulla seuraavia kysymyksiä ja vastauksia:

— No, Lauri Pietari, voitko sanoa minulle, mikä on parasta mitä ihminen saa kasteessa?

— Riikintaaleri, jonka äitikummi antaa verhoon. — — —

— Mikä se oli, joka tunkeutui paratiisiin ja viekotteli meidän esivanhempamme syntiin, Anna Tiina?

— Käärme.

— Niin, mutta mikä käärme se oli?

— Kyykäärme!

— Nyt sinä olet tyhmä, Anna Tiina, ajattele paremmin!

— Keltakäärme.

— Hm, hm! tämä on suoraan liian huonoa.

(Anna Tiina itkien:) Sitte se on varmaan tarhakäärme.

Vastaukset ovat nyt parempia verkaröijyisiltä pojilta ja silkkihuivisilta tytöiltä suuressa koulusalissa, kuin mitä ne olivat pienessä, juhlahetkeksi somistetussa talonpojan tuvassa, jolloin pojat olivat sarkanutuissa ja tytöt liinahameissa. Mutta onko hurskaus suurempi?

Kysymyskuulustelun jälkeen tuli jälkitutkinto, vapaampi kuulustelu, jossa ei kysymyksiä annettu erityiselle henkilölle, vaan myöskin vanhemmat saivat tilaisuutta loistaa jumaluusopillisella tiedollaan. — Senjälkeen "kantoi" papisto tavallisesti muutamia rahaksi muutetuita luonnonsaataviaan, ja sitte seurasi pitojen puuska, joka usein kesti useita päiviä, mutta eivät pidot missään tilaisuudessa eronneet tavallisista vierastilaisuuksista rahvaan kodissa. Näihin kemuihin ottivat osaa ainoastaan ne naidut ihmiset, jotka olivat tuoneet "tulijaisia": nuorisoa ja köyhiä, joilla ei ollut varoja laittaa tulijaisruokia, ravittiin parilla kahvekupilla, palalla pannukakkua ja uutisleipää.

Lukset alkuperäisessä, varsinaisessa "kotiluvun" muodossaan, pidettyinä maanviljelijän omassa kodissa, kuuluvat nyt pian menneeseen aikaan. Nyt tullaan lukusille varsin säännöttömästi ja paraasta päästä "ylöskirjoituksen" takia.

Niiden kaunein puoli, kun ne pidettiin kodeissa, oli rukouksella lopettajaiset. Minä muistan niin hyvin sellaisen tilaisuuden. Nuoret ja vanhat kohosivat penkeiltään, ja hartautta puhuvia silmäyksiä suunnattiin vanhaan pastoriin, joka seisoi tuolla päätyikkunan luona siniseksi maalatun seinäkellon vieressä. Kaksi tienosottajaa ajalle ja ijankaikkisuudelle! Syysaurinko säteili sisään pienien akkunaruuhtujen läpi ja sen katoavat säteet leikkivät pehmeästi harmailta hapsilla ja ruusuisilla lapsenposkilla. Pienonen, tuskin viikon vanha lapsi, joka oli tuotu lukusille kastettavaksi, katsoi äidin sylistä niin suurilla, ihmettelevillä silmillä viereiseen vanhaan krenatieriin, jonka paljas pää lakkaamatta vapisi kuin tuulessa täysin kypsynyt tähkä leikkuaikana.

Ja vanha pappi rukoili lämpimästi ja sydämmellisesti laumansa edestä, rukoili, että kun vaivan ja työn aika olisi loppunut, viimeinen laiho korjattu ja viimeinen vako käännetty, raskaan ja vaivaloisen työn pojat ja tytöt, jotka olivat hänen ympärillään, hyvin kestäisivät viimeisen koetuksen suuressa kuulustelussa tuolla ylhäällä, jossa hurskassydäminen yksinkertainen ehkä paremmin kuin kaikki ajattelijat ja nerot käsittää elämän, kuoleman ja ijankaikkisuuden pääkappaleet.

Kaikkien ystävä.

Ensi kerran näin minä Mäen Kaijan juuri sinä kesänä, kun apulaisen rouvaa pisti niin armottomasti mehiläinen.

Mitä hänellä oli tekemistä mehiläisten kerassa, kun hän ei osannut hoitaa niitä?

Niin, siten voi kyllä se sanoa, jolla on kaikkea, mitä hän tarvitsee, yllin kyllin, niinkuin voita ja lihaa ruokakamarissa eikä tarvitse panna sen suurempaa arvoa joihinkin niukkoihin mesikakkuihin. Mutta apulainen oli köyhä kuin taivaan lintu, kuitenkin sillä eroituksella, ettei hän voinut lentää pakoon velkojiaan niinkuin varpunen varpushaukan tieltä; mutta mennä naimisiin sen hänen kyllä piti tehdä, nähkääs morsian oli tuollainen yksinkertainen lapsuuden rakastettu, niinkuin ne sanovat, vaikka sellaiset nykyisin alkavat jäädä kokonaan unhotuksiin. Mutta jos vain olisitte nähneet pikku pastorskaa, kun hän puuhasi kyökissään suuri valkoinen esiliina vyöllään, vastapesty vaatteus ylöskäännettyin hihoin päällään ja suu kuin nyponkukka kahdellaneljättä pienellä, valkoisella, tasaisella, terveellä "helmellä", niinkuin sanottiin siihen aikaan, kun vielä löytyi idealisteja, niin luulen minä, että olisitte olleet taipuvaisia antamaan anteeksi pastorille sen, ettei hän odottanut mennä naimisiin pastorskansa kanssa vasta sitte, kun hän oli saanut ottaa seurakunnan ja sydänkäpynen tekohampaat.

Mutta tuo sekä oli siunattu mehiläisvuosi, ja mehiläinen surisi kuin autuas fosforisti maailmassa, ja pikku rouvalla oli uusia mehiläispesiä hiveltyinä medellä suulta valmiina houkuttelemaan sisäänsä surisijoita, mutta hänellä ei varmaan ollut oikeaa kätevyyttä toimeen taikka myöskin luulivat mehiläiset hänen pieniä, punervia poskusiaan vasta puhjenneiksi kukkasiksi, sillä ne pistivät häntä kaikkialle kasvoihin, niin että hän näytti niin lihavalta ja hyvinvoivalta kuin jos hänen miehellään olisi ollut oma seurakunta jo viisikolmatta vuotta.

Mutta pastori oli epätoivoissaan ja perin neuvoton, sillä Augustinus ja muut kirkkoisät, joita hän oli lukenut, puhuivat kyllä paholaisen hehkuvista nuolista ja omantunnon pistosta, mutta mehiläisen pistämisestä eivät ne sanoneet luotua sanaa.

Mutta kyökkipiika tiesi neuvon ja juoksi heti hakemaan Mäen Kaisaa.

Kaisa oli silloin suuri, roteva nainen, noin kuudenkymmenen vuotias; hänellä oli siniraitanen pumpulihame, siniraitanen pää- ja esiliina, ruiskukka nuttunsa napinlävessä, mustelma otsassa, minkä hän oli saanut lautamiehen sonnilta puoskaroidessaan sitä, ja silmissä soma, uskollinen, sininen katse. Kun hän samassa tiesi parannusta kaikkeen ja haettiin apuun aina huolekkaina hetkinä, niin ei ollut kummallista, että hänen monet tarvitsijansa pitivät, että hän väliin tuli avun tarpeessa kuin suorastaan taivaasta.

Ensiksi tullessaan apulaisen taloon ammensi hän puukapulalla sisään mehiläiset uusiin kennoihin kuin jos ne olisivat olleet ryyni- tai mallaskappa, ilman että yksikään koetti pistää häntä. Ja kun hän sitten otti rouvan käsiteltäväkseen, asetti hän maata ja vilvottavaa laastaria pistokselle, niin että pikku pastorska parin tunnin kuluttua oli entisellään. Kun Kaisa kerran oli talossa, niin paransi hän sen jälteen pari porsasta, määräsi rohdot hammastautiin karjakolle, ja tästä kaikesta sai hän kaksi kuppia kahvea, yhden "leivän" kanssa ja 12 killinkiä rahaa.

— Minne Kaisa nyt menee? tiedusteli joku, kun tuo ravakka nainen viime kupin perästä kiiruhti hyvästiä heittämään.

— Kysyä sitä! Minä olen puhemiehenä tänä iltana. Minä olen jo ollut kirkkoväärtin Riitun luona kahteen kolmeen toviin puhumassa Nääsin Juhanin puolesta. Tyttö suostuu kyllä, ja kirkkoväärti, hänen isänsä ja Anna Tiina, hänen äitinsä, eivät myöskään ole niin vastahakoisia kauppaan, mutta siinä on vielä kysymys viidestätoistasadasta taalarista, jonka summan he tahtovat Juhanin vanhusten antavan lisäksi ja jos minä saan ne saivartajat siihen, niin on Juhani luvannut minulle kaksi taalaria rahassa ja naulan villoja syksyllä, kun ne lampaansa keritsee.

Kaksi sunnuntaita sen jälkeen kuulutettiin Juhania ja Riitua. Kaisa istui itse kirkossa ja kuuli päältä ja hykersi aivoissaan ilointa ajatusta kahdesta taalaristaan ja puhemiehen villoistaan.

Myöhemmin syksyllä piti nimismiehellä olla kalaasit ja ja ne olikin komeat kemut kaksine lampaanpaisteineen, kolmine leivoslautasineen, neline ylioppilaineen, varatuomarineen, kaksine opettajattarineen ja 10 pulloineen alkuperäistä sherryä. Kaikki oli niin onnistunutta ja hyvin laitettua, että rovasti oli todella liikutettu, kun hän, sittenkuin kolmas leivosastia oli tehnyt kierroksensa, kaivoi esiin nuuskarasian liivin taskustaan, avasi valkoisen kaulahuivinsa ja toivotti Jumalan siunausta nimismiehen rouvalle, joka oli saavuttanut sellaisen taivaan armon oikein käyttää luojaan antimia.

Mutta sattumalta tulin minä seisoneeksi sen salin oven pielessä, mikä vei kyökkiin. Se oli ravollaan ja minä näin Kaisan siellä kyökissä suuressa vyöliinassa hikoilemassa, paistamassa ja hymyilemässä, sillä se oli hän, joka seisoj koko kestin etunenässä.

Sitten joutui henkikirjurin vanhin tytär aivokuumeeseen ja tohtori sanoi, että jos ei Kaisa yhdeksää viikkoa olisi vaalinut sairastuoteen ääressä, luvattomasti valvoen tuon sairaan luona, äänettömästi tyydyttäen hänen pienimmänkin tarpeen ja tarkoin seuraten lääkärin määräyksiä, niin olisi pian saatu sirotella kartanolle kuusenhakoja.

Kerran piti piispan tulla pitämään tarkastusta seurakunnassa ja vihkimään virkaansa uuden saarnastuolin lakitauluineen, uskoine, toivoine ja rakkauksineen sekä kaikki näkevine silmineen, kaikki ensilajin kultauksessa 2,50:neen jalalta, ja silloin oli Kaisa neljästä riikintaalarista laittanut kirkon niin sorjaksi ainoastaan kuusenhavuilla ja ruohoilla, että hänen korkea-arvoisuutensa päivällisillä puheli pappilan mamselleille "armaista kätösistä, jotka hienon naisaistin ohjaamina, taidokkaasti olivat koristelleet Sionin kartanoita."

Tosin kävi myöskin paha huhu kylällä Kaisasta, että hän harjoitti noidan ammattia vähän kotitarpeiksi, mutta todellisuudessa se ei ollut sen pahempaa kuin että hän silloin ja tällöin möi kuudesta tai kahdeksasta killingistä "lemmenkakkua" jollekin tyttöparalle, jonka sulhanen mieli hylkäämään morsionsa. Tämän kakun yhdessä alimmaisimman pukunsa yhdeksän langan kanssa piti tytön saada sopivalla tavalla tuon kevytmielisen sulhon syömään ja sitte sai hän olla varma, ettei omansa "enää milloinkaan tirkistellyt muita tyttöjä."

Kun oli kysymyksessä kaivon teko, niin oli parasta ottaa Kaisa paikan määrääjäksi. Smålannin kivikkoisessa ja kovassa maassa sattuu usein, että sellaisessa yrityksessä joko ei ollenkaan saada vettä tai sattuu eteen kallio, joten tulee turhan takia paljon työtä. Mutta leipäkyrsästä, makkarasta ja kolmesta taalarista rahaa otti Kaisa leikatakseen taidokkaan haarukan pähkinä- tai piilipuusta, kulki sitte kaivoalueen poikki kantaen haarukkaa edessään ja missä se itsestään (!) keikahti maahan, siinä ei tarvinnut kaivaa pitkälti saadakseen runsaasti maukasta juomavettä.

Huomattavasti oli Kaisa yleensä luonnon tuntevalla silmällään tarkastanut maan laatua, ja pitkä kokemus oli antanut hänelle tietoja, jotka harvoin tai eivät koskaan pettäneet, mutta niin

yksinkertaiseen asiaan eivät hänen rakkaat ystävänsä suinkaan uskoneet ja siksi sai Kaisa väliin luvan tehdä myös pieniä "taitoja."

Parantaa luunmurtoa ja muuta sairautta, sovittaa pahansopuisia puolisoja, kaikki se oli jokapäiväinen asia Kaisalle, kaikesta tästä ja monesta muusta puhuteltiin Kaisaa alituisesti; kuitenkin hän mieluummin laittoi entiselleen sääriluun kuin rivotun sovun avioliitossa, "sillä", sanoi hän, "luu on luu, mutta ihmissydän on usein pahempi kuin harmaa kivi."

Muuan pikku talokas sisäpitäjämästä, jossa heille ei tullut mitään sanomalehteä ja sen vuoksi olivat kauhean tyhmiä: politiikissa, kysyi kerran täydellä todella neljännysmieheltä, eikö kävisi päinsä tehdä Kaisa — kihlakunnan valtiopäivämieheksi, mutta silloin vastasi neljännysmies, jolla läänin virkamiehenä oli hiukan tolkkua peruslaista, että "kyllä niitä siellä valtiopäivillä on parempia akkoja kuin Kaisa, mutta eivät ne saa kulkea pieniruutuisissa pumpulihameissa", ja siten oli vaimon valtiopäiväehdokkaisuus pantu viralta seurakunnassa.

Utterata työ ja pienet elinkustannukset olivat, huolimatta pienistä palkkioista työssä, tehneet Kaisasta voivan eukon, ja vaikka hän jo oli niin iäkäs, kun minä opin hänet tuntemaan, oli hänellä vielä kosijoita, joihin koristeltu tupa ja pieni, hyvin lukittu kaapin laatikko vaikuttivat enemmän kuin koko maailman "lemmenkakut." Mutta Kaisalta eivät he saaneet koskaan muuta kuin kaksi kahvikuppia leivän kanssa ja tillikan sekä tuon ystävällisen selityksen, että ruisjauhovelli "on hyvin hyvää rinnalle, kun on ollut ulkona ja rämpinyt joutavassa pyhäiltoina."

Hän jätti myöskin tämän maailman vanhana piikana 78 vuoden vanhana ympäristönsä kaipaamana ja arvottavana.

Luultavasti oli Kaisalla, niinkuin kaikilla muilla, kerran ollut rakkaustarunsa, myöskin hänellä, mutta onnettomasti kyllä oli se luultavasti sattunut ennenkuin hän oli keksinyt "lemmenkakut."

Rakkaus.

Niukasti oli leipää mäkituvassa ja Joulun edellisinä viikkoina ei Jöns vaimoineen ja lapsineen saanut olla kovin vaatelijas, vaikka ei olisikaan saanut syödä tavallista kolmea ateriaa päivässä.

Mutta jouluaatoksi oli kuitenkin onnistuttu saamaan kokoon maaseuduilla tavallista jouluruokaa, vieläpä haarakynttiläkin levitti valoaan köyhään kotoon särkyneen pullon kaulasta. Akkunalaidalla seisoi pullon ehyt veli korkki suulla ja kuului niin kauniilta, että Jöns aina kerran puolen tunnin takaa erehtyi suutelemaan sitä vaimon ja lasten sijasta.

Johanna, mäkitupalaisen ainoa kotona oleva lapsi, oli 16 vuotias ja kaunis — ei "niinkuin päivä", mutta kuin lempeä pohjolan kesäyö: silmät olivat tummat ja syvämietteiset, ja hänen hiuksensa ja Jönsin tulevaisuuden tuumat olivat mustimmat koko lukuruodissa.

Vanhempi sisar oli useita vuosia palvellut talonpojissa tuolla alhaalla Skånessa. Alussa oli hän kirjoittanut kotiin kaksi kertaa vuodessa, mutta nyt ei hän ollut antanut tietoja itsestään pitkään aikaan. Äiti juuri tuumi vähän, kuinkahan tytär voipi nyt jouluiltana, mutta nyt ei ollut aikaa pitkiin tuumailuihin, sillä nyt tahtoi isä ruokaa pöydälle.

Silloin tartuttiin ovenriipaan ja kaivattu astui kynnyksen yli. Ei juuri tullut niin suurta hämmästystä kuin olisi voinut odottaa, kun vanhemmat ja lapset äkkiä kohtaavat toisensa vuosien takaa, mutta tyttären ääni tervehtäessä oli hiukan epävarma.

— Hyvää iltaa tänne!

— Hyvää iltaa taas, Riitu, oletko osunut kotiin itse jouluaattona?

Siinä oli kaikki.

Hiukan elosampaa tuli kuitenkin, kun Riitu oli riisuutunut saaleistaan ja päällysvaatteistaan ja äiti huomasi, ettei hän tullut — yksinään, että hän sydämensä alla kantoi naisen tavallista rangaistusta miehen erehdyksistä. Silloin syntyi haukkumasanoja ja itkua ja isä teki uuden tervehdyksen ehyeseen pulloon, mutta silloin myöskin valkeni asema Jönsille, niin että hän antoi seuraavan määräyksen:

— Molemmat tytöt eivät saa olla kotona. Kun juhlapäivät ovat ohitse, saa Johanna mennä hakemaan palvelusta, mutta varo itseäsi tulemasta sillä tavalla kotiin kuin sisaresi, sillä silloin saat selkäsauvan, ymmärrätkö.

Ja siten joutui Johanna ulos maailmaan ja pääsi herrastaloon sisäpiikaksi.

* * * * *

Siellä oli toisellaista elämää jouluiltana: koristeltua ja kaunisteltua joka nurkassa, elämää, liikettä ja iloa. Ja sitte tulivat pojat koulusta kotiin ja nuori kotiopettaja heidän kanssaan. Johanna oli nähnyt hänen sinisen ylioppilaslakin kääntelevän sinne ja tänne lahden oivallisella luistinsäällä; koko aamupäivän seisoessaan salin akkunassa puhdistamassa kynttiläjalkoja, mutta nyt oli hän varmaan kotiin tullut ja hänen pitäisi mennä kutsumaan häntä kahville.

Hän seiso i akkunassa puhdistamassa luistimiaan nenäliinalla. Suonet takoivat vähän kiivaammin tuosta reippaasta urheilusta ja poski hohti lämpöisenä joulukuun auringossa, joka juuri laittautui sanomaan hyvää yötä.

Johanna ei olisi ollut nainen, jos hän ei olisi nähnyt, että hän oli kaunis...

— Minä pyytäisin herra Elgin olemaan hyvän ja tulemaan juomaan kahvea alas saliin.

— Kiitoksia pikkunen!... Ja kääntyessään ympäri näki hän levottoman, kostean katseen runsaiden, mustien kiharain alta ja pienen ruskean nyrkin, joka rapisteli lukon kanssa hiukan kovemmin kuin olisi ollut tarpeellista ulos päästä. — — —

Ei siitä tullut mitään tuollaista tavallista viekotteluhistoriaa petettyine lupauksineen ja murrettuine sydämmineen ja haudankaivajineen ja kirkkotarhoineen ja omantunnontuskineen, rtstinpuuryövärikääntymyksineen ja kaikkine niine kuin kuuluu siihen asiaan. Mutta he pitivät toisiaan pitkässä ja lujassa syleilyssä ja olisi kenties ollut vaikeata laskea, kuinka monta kertaa heidän huulensa tapasivat toisensa parin minuutin aikana.

Sitten eivät he puhuneet enää koko jouluna. Nuori ylioppilas oli hyvä poika, joka punnitsematta ei tehnyt mitään, jota hän ei voinut täydellisesti hyväksyä ja Johanna karttoi häntä viattomuuden vaistolla siinä, missä vaara oli tarjona.

Hän matkusti muutamain päivain takaa ja unohti, että Johannaa koskaan oli ollut olemassa. *Johannan* sydän sai piston elämänsä ajaksi.

Ne naiset ovat väliin semmoisia.

* * * * *

Mutta sentään voivat he kuitenkin milloin tahansa ojentaa kätensä toiselle miehelle tuon *ainoan* kuva vielä himmentymätönnä sydämmessään. Tapa ja muoto ja kirkkolaki myöntävät sen, ajalliset edut vaativat sitä, kauppa lopetetaan ja sanotaan kauniilla nimellä "avioliitoksi."

Täten tuli Johannakin rustitilallisen emännäksi. Olisihan se ollut ennen kuulumatonta, jos hän, köyhä palvelustyttö, olisi kieltäynyt, kun rikas rustitilallinen alentautui kunnioittamaan häntä tarjouksellaan.

Ja aika kului tavallista menoaan, ja rustitilallinen kokosi enemmän ja enemmän kirstun pohjalle ja eli hyvin ja teki joka miehelle oikein ja sai viime lopuksi suuren korean punanenän kasvoihinsa ja hiukan myöhemmin suuren uhkean kiven kultaisine hautakirjoituksineen luidensa päälle, ja niin tuli Johannasta leski.

Ja hän oli rehtevä ja valtansa pitävä leski nuuskarasioineen ja hienoine aliluutnanttiviiksineen ylähuudessa, mutta oliko hänellä mitään sydäntä, ei kukaan tiennyt, sillä siitä ei hän antanut koskaan tietoa, teki ympäristölleen oikeutta, mutta ei hyvää, ja oli hänellä enemmän itsekunnioitusta kuin kellään miehisellä talonisännällä naapurikartanoissa.

— Ne tulevat semmoisiksi nuo lapsettomat naiset, sanoi lukkari.

* * * * *

Mutta kaksi päivää ennen jouluitaa oli eräs vanha vaimo kaukaa toisesta seurakunnasta sisällä Johannan kyökissä, ja sekä rengit että piit huomasiivat, ett'ei emäntä ollut enää kaltaisensa sen jälkeen. Kerjäläisvaimo oli huomattavasti tullut kertomaan sellaista, mikä oli vienyt kokonaan rustitilan emännän tasapainosta ja päivällisen aikaan käski hän valjastaa hevosen reen eteen. Ei kukaan saisi seurata häntä. Ja sitte ajoi hän neljä penikulmaa pieneen, syrjäiseen kappalaiskartanoon vanhassa Finnvedenissä.

Oli kolkkoa ja surullista sielunpaimenen majassa. Kuolon enkeli oli varsin usein seurannut köyhyyttä kantapäillä sen kynnyksen yli. Puolison, ystävät, kukoistavat lapset, toiveet paremmasta ja runsaammasta elämän leivästä, kaikki se oli hävittänyt ja ahtaalta näytti köyhän kodin rajoitettu ala.

Nyt makasi vanha pastori itse tautivuoteella. Omasta puolestaan ei hän pyytännyt mitään, mutta pieni, yhdeksänvuotinen poika, ainoa, joka oli jäänyt jällelle kaikesta siitä, mitä hän oli rakastanut maan päällä, lepäsi niin painokkaana hänen rinnallaan, että hän tunsikin katumusta siitä ilosta, miksi poika oli ollut hänelle yksinäisyytensä viime vuosina, ja melkeimpä toivoi, että hänkin olisi mennyt iäisyyden tietä ennen häntä.

Silloin saapui Johanna vuoteen luo ja kysyi, tunsiko pastori häntä enää.

Ei, pastori ei tuntenut häntä. Eikö pastori muistanut muuatta joulua monta vuotta sitte, kun hän oli ollut kotiopettaja... Eikö hän muistanut pientä tyttöä, joka ... joka ... pari silmänräpäystä oli ollut hänen huoneessaan jouluaattona.

Ah, vanhalla pastorilla ei ollut ollut montaa "hauskaa seikkailua" elämässään! Monelta olisi samanlainen pikainen kohtaaminen jäljettömiin unhoitunut, mutta hän muisti sen ja punastui.

— Suokaa Jumalan kanssa minulle anteeksi, jos minä silloin panin kiusaukseen teidän nuoren, viattoman sydämmenne!

Ei, sitä ei pastori ollut tehnyt, hän oli koko elämänsä ajan ollut sama kunniallinen nainen kuin mikä nyt istui hänen vuoteensa vieressä harmaahapsisena. Mutta hän "ei ollut voinut unhoittaa" ... ja kun hän nyt sattumalta oli saanut tietää, kuinka asian laita oli, "oli hän rientänyt hänen kuolinvuoteelleen kuulemaan, eikö hänellä ollut mitään toivomusta, jonka hän voisi täyttää, sillä pastori oli kuitenkin aina ollut..."

Ja niin se tapahtui yhdellä kertaa tuon vanhan naissydämmen tunnustus salaisesta, muuttumattomasta alttiiksi antavaisuudesta, syöksyi esiin viisikymmenvuotisen jään ja pakkasen särkyneistä tokeista, vuosi kuumissa kyynelissä kesäsateen tavalla vanhan pastorin kurtistuneille käsille.

Ja hän, hän lepäsi hiljaan kummastellen kuunnellen. Eikö hän ollut ollut köyhä ja aina puutteessa, ja kuitenkin oli hänellä ollut varoja sellaiseen rajattomaan tuhlaukseen, että oli antanut olla haudattuna tuon runsaan rakkauden aarteeseen, joka oli kuulunut hänelle, koko pitkän elämän ajan! Kuinka ihmeellistä?

Suuri hämmästyminen syntyi siellä kotona, kun Johanna-emäntä tuli takaisin itse jouluaattona kasvattipojan kanssa. Vielä suuremmaksi kuontui hämmästyminen ja tyytyväisyys, kun huomattiin, että yhdessä tuon pikkuraisen kanssa rauhan ja lempeyden enkeli oli muuttanut kartanoon. Emäntä ei ollut sama kuin ennen. Erehdykset oikaistiin sävyisästi ja vakavasti, puutteen lapset tunsivat olevansa kotonaan Johannan talossa ja kun hän katsoi kasvattipoikaan, oli kuin taivaallinen loiste olisi koristanut jokaista poimua kovissa kasvopiirteissä.

Pian kasvaisi pojasta nuorukainen leveine hartioineen, punervine poskineen ja sovea päätä koristaisi kultakokardinen sinilakki. Ja jos *silloin* hänen nuori sydämmensä tulisi sykkimään nopeammin jollekin tytölle, jota oli katsonut liian syvälle hänen iloihin, uskollisiin silmiin — eivät he koskaan tulisi eroamaan toisistaan, sen oli rustitilallisen emäntä pannut mieleensä.

Tietysti kummailivat naapurit, mitä Johanna-emännällä oli voinut olla tekemistä vanhan pastorin kanssa syrjäisessä naapuripitäjässä, mutta lukkari, joka oli ymmärtäväinen mies ja tavallisesti osasi naulan päähän, hän veti pari pitkää haikua piipustaan ja sanoi:

— Se on varmasti jotain tuollaista nuoruuden rakkautta, ne sanovat.

"Hänestä tulee kyllä."

Turhamielisyys, jonka me paraiten kaikista annamme anteeksi, silloinkin kun se on väärään suuntaan ohjautunut ja epäonnistunut, on vanhempien heikkous saada lapsensa ylemmälle elämän asemalle kuin se, jossa he itse ovat. Vanha talonpoika, joka on iertanut, kieltäytynyt vuosikymmeniä raivatakseen paikkaa pojalleen herrasmiesten usein epäilyssä ja vähän arvotetussa, mutta silti kadehditussa luokassa, vivahtaa Moosekseen, joka itse ei koskaan saanut astua siihen maahan, joka oli ihastuttanut hänen silmiään niin herttaisena kuumien erämaamatkan jälkeen; mutta isänrakkauden pilvenkorkeisten toivomusten vuorelta saa hän kuitenkin heittää ylpeitä tulevaisuuden silmäyksiä sinne, saa nähdä poikansa papin kauhtanassa tai univormussa, katederissa tai saarnatuolissa, ja silloin unhoittaa hän helposti, kuinka punajuovikkaat härät uhrattiin tieteen alttarille yhtenä ainoana lukukautena ja kuinka kiinnitykset perintötilaan kasvoivat melkein sukkelammin kuin pojan lukukausitodistusten luku.

Miltä lähemmältä näyttää herrasmiesten erotetussa valtakunnassa, saa vanha isä niin harvoin kokea, sillä ennenkuin hänen poikansa palkatonna ylimääräisenä on kuluttanut voimansa jossain virastossa taikka luottamuksensa pankissa, ennenkuin velkautunut apulainen ja hänen lapsilaumansa on aivan rasittautunut oman seurakunnan odotuksessa, ennenkuin Pelle virkaan nimityksen altistamasta polusta on alkanut ikävöidä takaisin isäkodon työteliäjille saroille, niin sangen usein sitä ennen isä ja äiti on saanut karkeissa, mustissa lautapuvuissa ruumisvaunussa ajaa vanhaa, tunnettua tietä ylösnousemisen risteillä koristettuun laihomeahan.

Mutta väliin pettää vanhusten toivo jo ennenkuin nuorukainen on saavuttanut työskentelynsä ensimmäisen maalin! Mökin poika hurjistuu ilon remakkuudesta nuoruuden kaupungissa, valkoinen lakki saa tahran yhden toisensa jälkeen, ja yhä useammin ja kauemmin pysähtyy nuorukainen nauttimaan pettävää "virvoitusjuomaa" velvollisuuden tiellä hovin pikarista. Tai on hän ainoastaan muistiton ja heikko ja horjuu keinotonna sinne tänne tiedon tiellä sen jälkeen, kun se tuoli, joka tarjona oli hänelle läksyluvuissa koulussa, on temmattu hänen altaan valmistustutkinnossa.

Hän on tällöin paljon huonompi kuin hänen ikäisensä auran kuressa, isän toivo on silloin tehnyt koko kääntein.

Hevosniityn Juhanin Kalle oli jo 9 vuotijaana toisella kuin muut lapset. Puimakoneen ajo kävi kauhean huonosti, mutta lukusilla oli hän kelpo taituri ja koulututkinnossa olivat kaikkein opettajien toiveet hänessä. Samaan aikaan oli isäukko suorittanut viimeiset maksut kylän lainvoittaneesta jaosta, mutta havaitsi kuitenkin löytyvän 500 taaleria yli säästöpankkikirjassa, ja niin päätettiin, että Kallen pitäisi lukea papiksi.

Illalla sai hän käsiinsä virsikirjan, solmi äidin mustan kirkkoesiliinan selkäänsä, kapusi ylös uunille ja antoi piian kuulla ulostuontilahjojaan. Äiti itki.

Ja niin luki hän yksityisesti papin edessä ja niin tuli hän kolmannelle luokalle isoon kouluun ja seuraavana välikautena kävivät kapteenin pojat hänen luonaan ja ne ja Kalle sinuttelivat toisiaan ja olivat aivan kuin vertaiset ja leikkivät keskenänsä poliisia ja ryöväriä siemenladossa, ja äiti seisoi luuvan ovella ja katseli päältä eikä huomannut pelkästä ilosta, että porsas söi kaiken kanaruuan.

Seuraavana vuonna kävi hän tanssikoulussa ja kutsuttiin kotona rovastin kesteihin, ja rovastin kyökkipiika oli itse nähnyt hänen tanssivan katrillia herraskartanon kotiopettajattaren kanssa, mutta silloin oli myös isän säästöönpanot loppuneet ja hypoteekkiherrat olivat arvostelleet Hevosniityn tasalleen 11,000 taaleriin.

Kun isän sitten piti nostaa suuri lainansa, meni hän sitte kaupunkiin tervehtimään poikaansa, mutta sitä ei hän tehnyt koskaan toistamiseen, sillä Kalle oli niin pilannut silmänsä paljosta lukemisesta, ett'ei hän ollut tuntea enää ukkoa, kun hän kohtasi hänet kadulla.

Ensi kerran joutui Kalle kiini ylioppilastutkinnossa, mutta silloin tiesi Leena-äiti Hevosniityssä kertoa jokaiselle, joka tahtoi kuunnella, että se riippui professorin ilkeydestä, kun Kalle, joka oli niin oppinut, ei ollut pistänyt professorille viittä taalaria, kuten kaikki muut ylioppilaat olivat tehneet. Rovasti sanoi, ettei se voinut missään tapauksessa olla totta, mutta Kalle oli itse sanonut sen ja kuka voisi epäillä omaa lihaa ja vertansa. Muuten tuli nuorukainen ylioppilaaksi vuotta myöhemmin ja saarnasi syntymäpitäjänsä kirkossa, että kyöneleet virtoina juoksivat naisväen penkeissä, mutta silloin möi isä kaiken tiluksensa metsän.

Ja Leena-äiti hän itki, vain itki pelkästä ilosta. Voi jos hän saisi elää kolme vuotta vielä siksi, että Kallesta tulisi oikea pappi; mutta sitte haluaisikin hän kuolla heti ainoastaan siksi, että hänen oma poikansa saisi antaa hänelle pyhän ehtoollisen kotona vanhassa tuvassa, jossa hän itse oli syntynyt ja jossa hänen vanha äitinsä oli rukoillut niin monta lämmintä rukousta hänen puolestaan.

Kalle ei ollut seurannut vanhusten kanssa kotiin kirkosta, sillä hän oli kutsuttu päivälliselle herraskartanoon yhdessä kotiopettajan kanssa siellä, joka oli hänen koulutoverinsa. Siitä ei ollut isä oikein pitänyt, mutta silloin oli Leena-äiti kysynyt häneltä, eikö hän suonut omalle lapselleen hiukan iloa sinä päivänä, jona hän oli saattanut heille niin paljon kunniaa.

Ja kun sitte Kalle tuli kotiin kahdentoista aikaan yöllä ja äiti istui vielä ylhäällä pienessä eteiskamarissa ja odotti häntä, eikä kukaan nähnyt sitä eikä kukaan voinut nauraa hänen vanhalle, kurtistuneelle hameelleen ja isoroimaselle huivilleen, niin silloin oli ikäänkuin jotain lämmintä olisi virrannut Kalleenkin sisälle, sillä hän painoi päänsä vaimon polville, nyyhki kuin lapsi ja jokelsi hellitellen: "äiti rakas", aivan niinkuin pienenä ollessaan.

Sitä hetkeä ei Leena-äiti koskaan unhottanut. Monina pitkinä vuosina turhaan odottaessaan, että poika palaisi rauhan ja ilon kanssa vanhaan autioon kotiin, tuskallisesti valvoessaan, oliko mahdollista, että niin runsas rakkauden siemen ei koskaan antaisi mitään hedelmää, johdatti hän muistiinsa tuon

suloisen yön, väänteli ja käänteli sitä sielussaan kuin saitturi kääntelee dukaattia. Kun Kalle kuitenkin ei koskaan tullut kotiin, vaikka vuosi meni toisensa perästä ja hän alkoi epäillä hänen kirjittänsä ja häntä itseään, niin meni hän eteiskamariin, muisteli sitä yötä, kiersi silmistään pari polttavaa kyyneltä ja kuvitteli mielessään, että kaksi syleilevää kättä veti hänen päätänsä puoleensa ja kuiskattiin "äiti rakas!"

"Hän tulee kyllä", vastasi hän itsekseen seuraavana päivänä tuollaisen sielun taistelun jälkeen tyynesti ja välinpitämättä kaikille naapureille, jotka alituisesti utelivat, eikö Kalle jo ollut lopettanut lukujaan Upsalassa.

Ja kun kylän ukot menivät kirkonkokoukseen tai muuhun; yhteiseen seuraan, tiesi Hevosniityn Juhani puhua, kuinka hirveän kovalla pidetään ylioppilaita Upsalassa; ne saivat lukea yötä päivää, ja heidän Kalle, joka kuitenkin oli sukkela poika ja nyt oli seitsemättä vuotta siellä, ei ollut saanut koskaan niin paljon lomaa, että olisi voinut matkustaa tervehtimään heitä kotiin.

Rovasti arveli, ettei se voinut olla niin tiukkaa, mutta silloin pudisti Juhani päätään ja vakuutti: "Rakas herra rovasti, ei ollut yhtään samallaista Upsalassa teidän aikananne kuin nyt on."

Pian tiesi jokainen tuolla kotona vähin, että Hevosniityn Juhani Kalle oli käynyt läpi ne kaikki arvoasteet, jotka iloinen ylioppilasmaailma on keksinyt liiallisen ilon sankareille sekä ettei hän koskaan elämässä voisi tulla kotiin tutkintotodistus taskussaan, mutta Hevosniityn vanhuksilla oli asia paremmin selvillä. Olihan Kalle itse kirjoittanut: "Jos minä olisin tahtonut ottaa vain tavallisen jokapäiväisen tutkinnon, niinkuin rovasti ja apulainen siellä kotona, niin olisin minä ollut valmis pappi jo aikoja sitte, mutta ne sortoiseet, jotka meidän päivinämme uhkaavat kirkon muureja, vaativat toisellaista vastapainoa kuin ne hauraat jumaluusopilliset aseet, joita taottiin 1830-luvulla: minä haluan tulla oppineeksi mieheksi, mainioksi, eteväksi jumaluusoppineeksi, minä tahdon ennen kaikkea tuottaa vanhoille, rakkaille vanhemmilleni kunniaa, ja sentähden se — viipyy."

Ja siksi rahoja, paljon rahoja! Yksi niittysirpale ja peltotilkku meni toisensa perästä ja vihdoinkin kirjoitti Kalle, joka aina oli niin rakas ja vanhempien parasta huolehtiva, että olisi parasta että he möisivät koko Hevosniityn, sillä hän piti olevan suuren synnin, että he vanhoilla päivillään iertäisivät ja ahertaisivat maanviljelyksen kanssa. Sitten voisivat he elää hyvin rahoilla, mitä jäisi jäljelle siitä, kun hän olisi saanut lukujensa lopettamiseksi, ja jos ne riittäisivät vain pari vuotta, niin hän kyllä sitte pitäisi huolta vanhuksista.

Ja niin pidettiin tilalla huutokauppa, ja kun Juhani sitten seisoivat valmiina muuttokuorman vieressä taivaltaamaan uuteen kotiinsa, pienoiseen mäkitupaan metsän sisässä, ja kysyi huutokaupan pitäjältä sellaisella äänellä, tietysti, kuin keuhkotautinen tiedustelee lääkäriltä tilaansa, uskoisiko hän, että Kallesta tulisi pian pappi, katkaisi Leena huutokaupan pitäjältä puheen, nauroi iloisesti ja arveli:

— Hänestä tulee kyllä.

Toiset lapset olivat saaneet aikoja sitte lähteä ulos maailmaan suutuksissaan, että vanhemmat olivat ensiksi syntyneen eduksi uhranneet kaiken varallisuutensa. Kirjeet Kallelta lakkasivat myöskin, kun hän oli täydelleen saanut suuren summan talon hinnasta, ja neljä vuotta oli kulunut ilman mitään lohdutusta ja hoivaa vanhusten sydämillä. Vihdoinkin olivat he sellaisella kainoudella kuin haaveileva nuorukainen ensi kerran rohkenee epäillä rakastettuansa, tiedustelleet yliopistokaupungista. "Entinen jumaluusopin ylioppilas Karl Johansson ei ollut ollut kahteen vuoteen kaupungissa."

Nyt ei voinut enää itse Leena muori kauvemmin uneksia poikaansa pyhää ehtoollista jakamassa kuolinvuoteellaan, mutta voi jos hän kuitenkin palaisi kuinka köyhänä, kurjana ja vihelijäisenä tahansa ilman viiniä ja oblaattia, ilman papin vihittyä pukua. Kuka on silti paremmin vihitty ummistamaan äidin silmiä kuin oma poika!

Mutta hänen pitäisi tulla pian, sillä ilta alkoi tulemaan mäkituvan asukkaille, ja eukon ääni kävi aina heikommaksi kun hän melkein tajutonna mumisi:

— Hän tulee kyllä, hän tulee kyllä! Ja niin hän tulikin. Hiljaisena, suloisena kesäiltana ilta-auringon laskiessa. Kun Leena äiti silmäsi ylös, niin seisoivat hän ovella. Hänen silmänsä eivät tunteneet enää sitä komeaa ylioppilasta, jolle hän oli heittänyt hyvästit 10 vuotta sitte, tuossa kalpeassa, ränsistyneessä maankiertäjässä, joka nyt katseli häntä kuumeesta hehkuvilla, kyynelillä silmillään mutta hänen suunsa huudahti hänen nimensä yhtä sukkelaan ja erehtymättä kuin kompassin neula näyttää pohjoista.

Ja niin sai hän vihdoinkin kuulla hänen saarnaavan. Mutta se ei ollut sellainen saarna, kuin hän oli odottanut 10 vuotta. Se oli synnin ja puutteen puolipäiväsaarna, lähtöisin suoraan todellisesta elämästä, ja saarnaaja oli kurjuuden täydessä virkapuvussa: liassa ja räsyissä. Eikä siinä saarnassa ollut monta "Isä meidän", mutta pimeyden ruhtinas siinä tuon tuostakin sai tulla esille ja sai, kuten tavallista, syytöksiä kaikesta siitä, mitä oli kohdannut nuorukaista ja miestä ja saattanut hänet tänne, jossa hän

nyt makasi vanhusten ovella, mutta myöskin kuoleman portilla.

Mutta sen mukaan kuin yö lähestyi loppuaan, ja linnut heräsivät puistossa, ja aamurusko tunkeutui akkunaruutujen lävitse, ja poika alkoi erottamaan rynkkyjä äidin otsalla ja isän kumarassa muodossa, niin puhkesipa esiin katumus, itsesyytös ja kyynleet. Ja juuri auringon noustessa nukahti hän viimeiseen uneen pää nojautuneena sille polvelle, joka hänelle oli niin tuttu, ja otsalla muutamia suuria, lämpöisiä vesihelmiä.

Ja Leena äiti silmäsi ylös tuonne siniseen avaruuteen ja arvaili, löytyikö paikkaa tuolla ylhäällä sortuneelle, synnin saastuttamalle henkiraukalle, jota ei ollut voinut tukea edes voimakkain maallinen rakkaus: äidin rakkaus; arvaili, voiko hänen poikansa päästä sinne, jossa ei ole enää mitään surua ja kiusausta.

Ja ruudulla leikkivä auringon säde, hennonvihreät koivunlehdet, varpunen akkunanlaudalla; kaikki, kaikki tässä luonnossa, joka niin selvään ja kuultavasti puhui rakkauden kieltä ja vakuutti mahdolltomaksi luojan ikuisen vihan, kuiskasi:

— Hän pääsee kyllä, hän pääsee kyllä!

Ainoastaan yksi lehmä.

"Tähden" kanssa oli samoin kuin kruununprinssien perintötilusten: sitä oli mietitty, toivottu ja odotettu jo vuosikausia ennen syntymistään.

Ensi vuosina naimisessaan kun he olivat majoittuneet kylän syrjään metsätorppaan, makasivat Tiina ja Kalle joka ilta puoli tuntia jutellen, kuinka olisi erinomaista itsellä olla oma lehmä. Jos Kalle olisi ollut ymmärtäväinen, olisi se kyllä ollut heillä jo, mutta onnettomuus juuri oli se, että "Tähti" oli hänen kolmas rakkautensa ja siksi veti aikaa pitkään, ennenkuin hän sai sen omakseen. Hellien tunteidensa ensi kuohahduksen oli hän uhrannut taskumatille; se vei kaiken hänen vuosipalkkansa ja kaikki hänen joutohetkensä. Sitä joutui hän palvelemaan yhdessä Tiinan kanssa, rakastui, kävi haaveilijaksi, murskasi pullon navetan seinään ja otti kuulutukset. Ja vasta sitte tuli rakkaus numero kolme, tuo palava halu saada oma pieni maidonantaja. Hän rakasti kyllä Tiinaa yhtä paljon kuin ennenkin, mutta hän ajatteli häntä mielummin kauniina kesäkuun iltana istumassa mäellä suuren kuusen alla valkoinen lypsinkiulu hänen puristavien polviensa välissä ja pullea ahavoitunut poski lepäämässä uneksitun "Tähden" ruskeankiiltävää kylkeä vasten.

Lopulta ei hän voinut tulla aikaan pitemmältä, vaan meni ulos muutamana varhaisena aamuna ja kaivoi ylös kuusi suurta kiveä tuvan länsipuolella; ne olisivat tulevan navetan peruskivet, ja vuoden takaa oli hänellä myös pieni karjapiha valmis, mutta ei vielä äyriäkään lehmän ostamiseksi. Silloinpa sitä päätettiin ostaa sen sijaan vasikka isännältä sekä itse kasvattaa kotieläimensä, ja kahdeksan päivää sen jälkeen tuli "Tähti" maailmaan.

Oikeastaan olisi vasikka maksanut kymmenen kruunua, kun se oli kuukauden vanha, mutta Kalle sai sen seitsemästä taalarista ja yhdestä puimapäivätyöstä, sentähden että hän oli isännän lukutoveri.

Minä kyllä uskon, että Kalle oli iloinen, kun hän ensi kerran vei Tiinansa tupaansa, mutta valitettavasti hän ei ollut paljoa vähemmän iloinen, kun hän talutti "Tähteä" karjapihaan, ja Tiina se nauroi täydellä naamalla ja silmäili ylös hyllylle läkkiastiatansa ja paria ruhjounutta kahvikuppiaan ja uneksi niin suloisesti tulevista ajoista ternimaito-pannukakkuineen ja vakituisine kahvikermoineen.

Jos me nyt niinkuin vanhan koulun romaaninkirjoittajat tahdomme jättää sankarittaremme lepoon pariksi tai kolmeksi vuodeksi, niin tapaamme me sen täydellisesti varttuneena lehmänä. Oli kyllä monasti talvisaikoina ottanut lujalle saada sille ravintoa, mutta vaikka Kalle ja Tiina usein olivat pakotetut tyytymään kylmiin perunoihin kastettuina suolaveteen niin oli kuitenkin aina "Tähdellä" ollut nurmiheinänsä ja silppunsa. Ja muuten oli se koko perheen lemmikki.

Luulen kyllä, että kruununprinssi piti oleman hauskan saada alkaa hallitsemaan hiukan sillä aikaa kuin hänen isänsä matkusti vihkimään rautateitä, mutta mitä oli se verrattuna Kallen esikoisen riemuun, kun hän ensi kerran sai viedä "Tähteä" juomaan.

Lehmä oli myöskin läpeensä ihanteellinen: pitkäkö, kapeat hienot sarvet, hieno pää, jonka otsassa välkkyi seraafimerkki, pitkä ja hyvin muodostunut rinta, hienot sorkat, lempeät silmät, hyvämerkkiset kylkiluustot, kumpuilevat utaret ja vaaleanruskea arkipuku, joka oli ruumista myöten. Yksi ainoa kapea rengas alaalla sarven juuressa osotti, että "Tähti" äsken ensi kerran oli tullut äidiksi, ja että Tiina oli saanut niin hyvin pannukakkua kuin kahvikermää. Voi kuinka harvoin käyvät meidän rohkeimmat

unelmamme tuolla tavalla onnellisesti toteen!

Lautamies oli tarjonnut yhdeksänkymmentä kruunua puhdasta rahaa eläimestä, mutta Kalle oli vastannut, että yhtä kernaasti voitaisiin tarjota hänelle rahaa vaimosta tai vanhimmasta pojastaan, sillä Tähti oli kuin ihminen, ja viime kesänä, kun tytönalku oli pudonnut perunahautaan, tuli lehmä ravistelemaan kyökin akkunaan aivan kuin olisi hän tahtonut pyytää apua.

Ei kuitenkaan saa uskoa, että mäkitupalaiset saivat viettää hyviä päiviä kaiken maidon kanssa. Ei köyhällä ihmisellä ole sellaisia etuisuuksia. Suurin osa kirnuttiin voiksi ja muutettiin rahaksi, mutta pisara silloin tällöin maajasta maitoa pikkuruiselle kehossa ja sitte kirnumaito sekä ilo personallisesta seurustelusta Tähdessä kanssa, se oli kuitenkin silkka huvi "olla itsellä lehmä."

Ja vuodet kuluivat ja Tähti kävi aina rakkaammaksi perheelle. Erityisesti muistettiin sitä muutamana päivänä syysmyöhällä, kun vanhin rippikoulun käynyt tytär lähti palvelemaan vieraita. Isä ei sanonut juuri mitään, pusersi vain työntynkän kättä ja huoautti, mutta äiti itki ja pisti koko kourallisen rinkelä vaatemyttyyn, ja tyttö hieroi silmiään itkusta niin pumpuliliinaansa, että silmät tulivat aivan punaisiksi. Ja sitte kun hän oli heittänyt hyvästit kaikille tuolla alalla, meni hän Tähdessä luo, pani kätensä sen ruskean kaulan ympäri ja sanoi: "hyvästi, pikku Tähti!" Ja Tähti tunsu nyt itsensä enemmän kuin koskaan ennen kuuluvaksensa perheeseen ja nuoleksi pientä käsnäistä kättä ja sanoi: "Mu-u-u-uh," mutta sitä minä en osaa kääntää.

Sitte tuli kovia aikoja. Säälimättömän kylmä Kesäkuun yö ruhjosi laihot mäkituvan pienillä saroilla, ja Kallen oli täytymys turvautua huutokauppaan saadakseen viljaa leipäaineeksi. Syksyn tullen eivät ajat olleet käyneet paremmiksi eikä talonpojilla ollut mitään työtä annettavana. Kalle oli velkaunut, kun oli huutokaupassa hankkinut itselleen viljaa eikä hän voinut maksaa sitä. Nimismies tuli ulosmittauksille. Taloudentarpeet olivat vanhat ja huonot, ja Tähti oli ainoa kelpaava velan suoritukseksi. Ja niin kirjoitti nimismies sen 33 taalarista ja 16 killingistä, ja suuri sinetti kiinnitettiin sen vasempaan sarveen, ja Kallea muistutettiin uloshakulain määräyksistä, siinä tapauksessa, että hän hukkaisi pantin.

Mutta kun komisarius tuli ulos navetasta, seisoi Tiina halkomäellä kalpeana kuin ruumis ja ui kyöneleissä. Mutta ei se ollutkaan tällä kertaa tuo vanha, oivallinen, hellittämätön komisarius, vaan uusi kirjoittaja, joka ei vielä ollut kerjennyt hankkimaan itselleen tuollaista hyvää ja mukavaa kerrosta sydämmensä ympärille, mikä on niin hyödyllinen täällä elämässä, vaan hänen silmälasiansa tuli kosteutta ja vähän lämpöistä rintaan, ja niin meni hän takaisin parteen, nykäsi pois sinetin "Tähdessä" sarvista ja sanoi: "Minä lainaan teille rahat; saatte maksaa minulle takaisin, milloin voitte."

Ja silloin itki Tiina vielä kovemmin eikä voinut sanoa muuta kuin "Jumala siunatkoon!" ja se tuntui olevan vanhasta neljännismiehestä hirmuisen huono suoritus.

Ja jokaikinen sunnuntai sitte, kun pappi rukoili "kaikkien uskollisten virkamiesten" puolesta, muisti Tiina meidän Herraamme rukoilla erityisesti nuoren nimismiehen kirjurin puolesta ja "Tähti" seisoi levollisena parressaan vielä pari talvea.

Sitte tuli taas parempia aikoja; metsät nousivat hinnassaan ja Kalle ansaitsi paljon rahaa sarkahakkuussa. Mutta muutamana iltana tulivat kumppalit mökkiin kantaen Kallea paareilla; muuan honka oli tuulen voimasta kaatunut vastaiselle puolelle, murskannut häneltä rintakehän ja he luulivat, ettei Kallella olisi paljon jäljellä elämässä.

Ihmissydän on aina yhtäläinen. Ei siinä auta, että on tottunut puutteeseen ja kärsimiseen, ei siinä auta, että koko pitkän iän on taistellut puutteiden ja kieltämyksien kanssa: tuollainen isku tapaa yhtäläisesti armollista rouvaa kuin torpparin vaimoa ja kun Kalle mullattiin itäpuolelle pientä pitäjätupaa, tunsu Tiina selvästi, että nyt oli loppunut sekin niukka ilo, mitä hänellä ennen oli elämässä ollut.

Ja "Tähti" täytyi myöä; ei löytynyt mitään neuvoa siihen; vaikka kyllä Tiinan ja tyttären askeleet markkinoille tuon vanhan toverin rinnalla olivatkin raskaimmat kuin mitä he olivat elämässään ottaneet niiden jälkeen, mitkä veivät heidät "isän" haudalle.

Oli liikuttavaa nähdä miten välinpitämättömästi sekä herrat että talonpojat käsittelivät "Tähteä" lehmätorilla. He tarkastelivat ja tunnustelivat sitä, ajoivat sitä eteenpäin ja vieläpä potkaisivatkin sitä, aivan kuin jos se olisi ollut tavallinen lehmä. Mutta se talonpoika, joka potkasi Tähteä, ei sitä saanut, vaikka hän tarjosi kolme taaleria enemmän kuin toinen, siivo talonpoika, joka ystävällisesti silitti sitä. Se oli köyhän ihmisen uhri tunteilleen, se oli viimeinen, minkä nuo naisraukat voivat tehdä vanhalle, rakkaalle ystävälleen.

Ja kun rahat olivat luetut ja tytär pistänyt viimeisen palan eväskakkua Tähdessä suuhun, ja nuo harmaansiniset silmät viimeistä kertaa kummastelevalla ilmeellä suuntautuivat noihin kahteen, jotka seisivat tuossa itku kurkussa, silloin, silloin oli liian rasittavaa heille molemmille ja ääneen nyyhkien

kääntyivät he pois ja menivät sukkelaan alas maantielle päin.

Mutta markkinaäjät kirkuivat, jotta metsä vastaili, vetivät korkkeja pulloistaan ja arvelivat, että tuo naisväki on hullua, kun vanhan lehmärahjuksen tähden noin vesittelee.

Salakapakoitsijan tytär.

"Se lämmittää, mutta samalla tavalla kuin piiskan sutkaus lämmittää väsynyttä kyytihevosta."

Näin puhui tuo arvokas raittiudenystävä Pehr Wieselgren kerran väiteltäessä väkijuomista, kun vastapuolue toi puolustukseksi meidän kylmän ilmanalamme ikäänkuin anteeksi annettavana ruotsalaisen väkijuomien haluun.

Olkoon nyt tämän kanssa kuinka tahansa: se on varmaa että Ruotsin talonpoika usein on käyttänyt arvokasta keksintökykyään mukavasti tai hyvään hintaan saada tuota mielijuomaansa. Tästä salapolttimot, kun valtio otti yksinoikeudekseen sen valmistuksen, siitä salakapakat kun sen anniskeleminen annettiin vapaaksi, mutta alituisesti suurenevaa veroa vastaan, joka on saattanut kolmikertaisen hinnan tavaralle.

"Kotitarvepolton" aika oli ohitse; ei nähty enää pienten kylien tilanomistajain — joissa usein koko kyläkunnan peltomaa oli ylinäkyvänä piirinä ilman aitoja sarkain välillä keväällä ajavan yhteen sahransa ja karhinsa eteen valjastetut konit ja yhteisesti pystyttävän viinajumalanalttarin milloin yhden milloin toisen pientareella, aina sen mukaan kuin vierasvaraisen satunnaisen tarjoojan kellari oli sijoitettu, eikä kuulunut enää tällaista: "Isälle puolituoppia, äidille puolituoppia, rengille ja piialle puolituoppia, kaikille lapsille tuoppi juhla-aamuisin."

Mutta tuntui liian kalliilta maksaa kahdeksan taalaria kannusta, kun oli totuttu keittämään itse tavaraa takassa tuolla kotona taikka pahimmassa tapauksessa ostaa tuoppi 33 äyriellä lähimmäiseltä naapurilta. Ainakin päästökseen tekemästä lähetyksiä kievaritaloihin, alkoivat yrittelijäät miehet ja vaimot, joita ei rasittanut liian tiukka omatunto, pitää saatavina virvoitusjuomia salassa. Todistajia oli helposti ymmärrettävistä syistä vaikea hankkia ja se, joka kirjoittaa näitä rivejä, muistaa vielä lapsuudestaan muuatta paloviinajuttua paikkakunnan käräjissä, jossa kylässä oli muuan suuri kivi, jonka taakse rahat ja tyhjät pullo pantiin ja josta täytetyt pullo tunnin takaa noudettiin; syytteeseen voitiin ainoastaan tämä yksi ainoa paloviina-asia saada. Usein vanhat, entiset linnavangit tai piiskatut naiset toimittelivat alttaripalvelusta näissä juopumukselle pyhitetyissä, vaatimattomissa temppeleissä, mutta asia ei sen vuoksi kärsinyt, sillä mitäpä tarvitsivat nämä viinajumalan palvelijat lain tarkoittamaa "kansallista luottamusta", kunhan heillä oli vaan ostajiensa luottamus.

* * * * *

"Metsä-Sissalla" R— pitäjässä Kronobergin lääniä oli persoonassansa niin vähän kuin mahdollista Hebeä, mutta hyvin kyllä paljon Megaraa. Hän oli 45 vuoden vanha, hampaaton, hoippuva ruumiiltaan ja päivettynyt kasvoiltaan, hän oli kolme kertaa ollut vedellä ja leivällä Wexiön koppivankilassa ja kaksi kertaa täytynyt taivuttaa ei vakaumustansa, vaan luisevan selkensä raipoille, joilla juriidillinen oikeus entiseen aikaan niin usein lopetti väittelynsä piiskurin välityksellä. Hänen harmaa lyyhistynyt tupansa lankunpalasine rikkoutuneella katolla ja rikkinäisine ikkunaruuutuneen, jotka mellastelevat vieraat olivat puhkoneet, eteenasetettuine Sissan hameenpalasineen kohosi puhtaasti 1,5 kyynärää maan alta, jonka sisään se oli kaivettu melkein yhtä syvälle: se tuskin näkyi ohimenevän maantien aidan toiselta puolen, mutta Sissan kauppaystävät olisivat kuitenkin sinne pimeimpänäkin iltana osanneet, sillä emäntä oli jo vuosikautia myönyt paloviinaa kohtuulliseen hintaan eikä koskaan estellyt asian kanssa. Väliin sai hän kihlakunnan oikeuteen tehdä yhden ja toisen matkan, mikä pahimmassa tapauksessa ulotettiin, niinkuin äsken mainittiin, läänin pääkaupunkiin, mutta hyvin onnistuneesti palanneena pesäänsä palveli Sissa ostajoiensa samalla vilpittömällä utteruudella kuin ennenkin.

Tällä olennolla, joka *naisesta* oli kadottanut kaiken muun paitsi vähää jäännöstä ulkonaisesta muodosta, oli yksi lapsi — nimettömälle isälle tietysti — mutta (juonitteleva luonto!) se oli rakastettavin pienokainen kuin voi kohdata. Tytön kiharat olivat ruskeat ja silmät ruskeat ja kummailevat ja sitte se oli iloinen ja onnellinen paitaressu, sillä kaikki inhimilliset tunteet, jotka mahdollisesti ennen olivat asustaneet salakapakoitsijan sydämissä, olivat uudestaan syntyneet jumaloivana rakkautena pikku Märthaan, joka aina sai osakseen hyvän kohtelun eikä koskaan kaivannut mitään niinkauvan kuin liike oli voimassa, ja oli liian heikko ymmärtämään kaikkea sitä kurjuutta, joka häntä ympäröi.

Niin kuuluivat vuodet, mutta sitte kuohahti tempova tuulahdus Pohjolan metsissä; miehuullinen ääni, jota tulistutti innostuksen hehku, kohotti sotahuudon kansakunnan perintövihollista vastaan, ei itäistä

kotkaa vastaan, joka vuosisadan koitossa repi veljesmaan Pohjanlahden rannalla meidän poveltamme, vaan tuota hiiviskelevää paholaista vastaan, joka oli astunut niin monen Pohjolan mökin kynnyksen yli ryöstääkseen kaiken ilon ja rauhan, joka oli asunut siellä sisällä. Ja se mies, joka puhui herätyshuutoja Ruotsille, oli syntyisin Wärendin seuduilta, eikä siis ihmeellistä, jos hän siellä ensiksi kaiutti taisteluhuutoaan, ei ihmeellistä, jos *Pehr Wieselgren* piti ensimmäisen raittiusaarnansa meidän seuduillamme. Tuo hienosti sivistynyt kaunotieteilijä, jonka luennoita korkeamman oppipaikan sivistystä etsivä nuoriso ihmettelyllä oli kuunnellut, meni ehkä liian pitkälle, kun hän, jotta maamiehensä häntä ymmärtäisivät, usein valitsi kuvansa suoraan — karjapihalta ja sikolätistä, mutta tarkoitus saavutettiin, ainakin siksi kertaa, ja koko kunnat nousivat yhtenä miehenä kirjoittamaan kaikkialla muodostuneiden raittiusyhdistysten listojen alle ja kielsivät "pirunjuoman" käytön niin hyvin kotona kuin kylässä.

R— oli yksi niitä pitäjiä, joissa liike oli voimakkain. Paloviinapullot lyötiin rikki enempi välittämättä Carl XIV Juhanin kruunatuista nimikirjaimista, mitkä tavallisesti koristivat niiden kuvetta ja raittiusinto, niinkuin niin monta muuta itsessään jaloa harrastusta meillä, muuttui lopulta kiihkoilemiseksi.

Metsä-Sissa kadotti melkein kaikki ostajansa, ja kahdeksanvoutinen pikku Märtha oli jo muutamia kertoja pitänyt mennä maata ryyppyn jälkeen kovettuneiden leipäkannikkain palanpaineeeksi. Mutta se ei ollut jäävä tähän. Muutamana sunnuntai-iltana, jolloin mielikiikho oli tehnyt osan raittiusyhdistyksen jäseniä yhtä huolimattomiksi kuin ikäänään ennen "Sissan tipat", tulivat he kävellen maantietä eteenpäin ja huomasivat entisen juoppouden syntimajansa.

- Tulkaa, me revimme alas tuon paholan.
- Ja tyhjennämme pirunjuoman puroon.
- Ja poltamme saatanan palvelijan hökkelinsä roviolla.
- Ja lyömme kuolijaaksi synnin lapsen, tuon pienen kyykäärmeen.

Tuollaisia puheita kuului tuon kiihoittuneen joukon suusta, joka kuin petoeläinjoukko syöksyi aidan yli Sissan tupaan. Tuossa silmänräpäyksessä oli katto poisotettu, seinät alasrevityt, ja salakapakoitsija oli jo saanut muutamia väkivallan lyöntejä, kun muuan nuori talonpojanrenki, joka näki pienen itkevän tytön, veti veitsellään pahan haavan lapsen poskeen.

Juuri silloin matkasivat pari kauppamatkustajaa tietä. Ne olivat lämminsydämmisiä miehiä ja kun he näkivät, että oli kysymys murhasta tuolla metsässä, hyppäsivät he vaunuista sekä kiiruhtivat joukkoon. Heidän varma esiintymisensä, se takaisin järkiin tulo, jonka nuo kaksi uutta osanottajaa vaikuttivat hurjistuneissa aivoissa ja ehkä myöskin pari pistoolia, jotka loistivat uhkaavana nuorten kauppamatkustajien käsissä, kaikki tämä vaikutti, että väkivallan tekijät saatiin vetäytymään pois, mutta salaisesti uhkaavina, että ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa pantaisiin täytäntöön teko.

Metsä-Sissa kuoli kahden vuoden kuluttua, minkä ajan hän puoleksi kulutti vankilassa ja köyhäinhuoneessa. Jos jolloin kulloin joku rauhan ja sovinnon valo-säde sillä välin pääsi salakapakoitsijan sydämeen, emme me tiedä. Me ainoastaan tiedämme, että hänen viimeiset katkonaiset sanat kuuluivat: "Ottakaa tänne minun pikku Märthani!" Äidinrakkaus, sinä olet voimakkaampi kuin synty ja kuolema, sinä tunkeut sellaisiinkin sydämiin, joissa paha on saanut olla asukkaana koko pitkän elämän ajan!

Ja pikku Märtha? Hän tuli ensiksi köyhäinhoitoon, myötiin muutamalle torpparille 35 kruunusta ja 4 vakasta viljaa vuodessa, sekä läksi 16 vuoden iässä ... kaupunkiin hakemaan palvelusta tehtaassa.

Kauppias X — häneltä olen minä kuullut aiheen tähän pieneen kertomukseen — oli kauvan aikaa sitte lakannut olemasta näytekauppiaina, hän oli nyt "oma herransa," ja jos hän joskus ajatteli sitä iltaa Smålandissa, jolloin hän oli pelastanut kahden ihmisen elämän kuolemasta, tapahtui se ainoastaan silloin, kun me väliin annamme sielun silmämme kiittää takaisin puoleksi kalpeutuneiden muistojen kuihtuneeseen ruusutarhaan.

Häneltä oli kahtenakymmenenä vuotena ollut affääriasioita arvossa pidetyn —e:n firman kanssa eräässä kaupungissa, mutta ei ollut koskaan tavannut sen päällikköä. Nykyisin oli hän saanut tietää, että tämä oli vetäytynyt pois affääreistä ja jättänyt ne pojalleen. Tapahtui sitte, että patruuni X. muutamana päivänä sai lääkäriltään neuvoja suoristamaan konttoripulpetin tykönä liiaksi köykkyyn käynyttä selkäänsä merenrannikon suolaisessa vedessä, ja matkallaan tuli hän kaupunkiin. Kauppamiehet ovat yhtä kohtelijaita kuin muutkin, jonkatähden patruuni X. käytti tilaisuutta käydäkseen —e:n kauppahuoneen uuden päällikön puheilla. Hän otettiin mitä ystävällisemmin vastaan ja kutsuttiin päivällisille herra —e:n kotiin, joka oli hieno ja soma ja jossa rouva —e

nuorempi, kaunis, rakastettava nainen, toimitti niin emännän virkaa, että hän kokonaan ihastutti kauppatruunan "maalta." Ainoa, mikä olisi voinut muistuttaa rouva —e:n ulkonäöstä, oli ruma arpi toisessa poskessa, ikäänkuin jonkun palohaavan tai sellaisen aikaansaama. Mutta vieras kuitenkin kiinnitti vähemmin huomiotansa siihen kuin emännän ihmeellisesti säteileviin ruskeihin silmiin, jotka hän luuli nähneensä jossain ennen, vaikka hänen oli mahdoton muistaa missä.

Mutta herkullisemmallakin päivällisellä on loppunsa, ja kahvin tarjottua otti herra —e vierastansa kainalosta sekä sanoi nuorelle rouvalleen:

— Me menemme nyt ulos, jotta herra X. saa nähdä hiukan ... kaupungin ympäristöä eikä maksa vaivaa odottaa minua illalliselle, pikku Märtha.

"Pikku Märtha" — eikö hän sanonut niin tuo vanha kauhea metsämummo, kun väkivallantekijät tahtoivat surmata hänen lapsensa? Ja nuo ruskeat silmät ja arpi poskessa — niin, se oli hän, siitä ei ollut mitään epäilystä. Häntä, joka ei salli varpusenkaan pudota maahan ilman tahtoaan, oli miellyttänyt antaa tuolle paheen ilmapiirissä kasvaneelle salakapakoitsijan tyttärelle, torpparin "myödylle" kasvatulusalle sellaista, mitä hyvien vanhempain hellästi ja hyvin hoidetut lapsukaiset usein saavat kaivata: rikkautta, rakkautta ja hyvän kodin ja — mikä parasta kaikista — hän näytti sen ansaitsevan.

Pekka Juhonpojan Lassi, josta tuli mies maailmassa.

Pekka Juhonpojan Lassi oli tuonkin vähän helläsydämmisen köyhäinhoidonesimiehen lausunnon mukaan "kauheassa kurjuudessa."

"Kurjuus" voi olla monenlaatuista, emmekä me harvoin sekoita sitä — ylpeyden ja ilon kanssa.

Kulta ja kunnia, ostettuina ihmisarvolla ja kansalaisluottamuksella, loisto ja nautinnot sydämettä jakaa niitä muiden kanssa, ylpeisyys ja ylpeys, saavutettuina kieltämällä oman vakaumuksensa, se kaikki on kurjuutta. Olla tuntematon, köyhänä ja vähäpätöisenä, mutta sydän hehkuvana täynnä nuoruuden mieltä ja nuoruuden voimaa, joka haluaa ja voi syleillä koko maailmaa, se ei ole kurjuutta, se on iloa, ylpeyttä, pauhaavaa riemua.

Mutta löytyy myös sellaista kurjuutta, josta ei kukaan erehtyne, ja sellainen oli tullut Pekka Juhonpojan lesken raskaaksi osaksi. Ei kenenkään sitte puolen vuosisataa ole tarvinnut meidän isänmaassamme "kuolla nälkään" ja tuo keuhkotautinen leski, joka ei ollut voinut vuosikausiin jättää olkivuodettaan kurjan hökkelinsä loukossa, sai myöskin köyhäinhoidolta tulevat kuusi kappaansa viljaa ja kaksikymmentäneljä killinkiä rahaa joka kuukausi itseään ja poikaansa varten. Hän siis nautti aikalailla apua, niin, hän oli pitäjän kaikkein runsaimmasti vaivaishoitoa kuluttava ja hänen tuli olla tyytyväisen. Sen ajan tavarahintojen mukaan teki se kokonaista kolme killinkiä päivässä "kahdelle yksinäiselle ihmiselle."

Mutta hän oli niin hirveän kipeä, hän ryki, jotta tuo kurja asunto vapisi, ja olisi ollut ruodulle ja hänelle itselleen parasta, kuta pikemmin hän olisi saanut sen lopettaa. Eikä hän voinut olla ajattelemta poikaraukkaansa, vaan maatessaan itki yöt läpeensä, mitä hänestä tulisi sen jälkeen kun hän oli mennyt pois.

Oikeastaan se oli tämä, jota köyhäinhoidon esimies piti niin "kauhean kurjana." Herra Jumala, voihan poika nyt kelvata paimentamaan lampaita, ajamaan puimakonetta, tulla kaupunginrengiksi, kaartilaiseksi, mäkitupalaiseksi, rantajätkäksi tai murtovarkaaksi, kaikki mahdollisia elämänratoja, jotka ovat avoinna köyhän miehen lapselle.

Kansakouluja ei vielä silloin ollut. Poika — hän oli muutoin nimeltään Lassi — sai sentähden väliin silpota kuusenhakoja talonpoikien vasikankarsinoinhin, mennä ulos noukkimaan tuulenkaatamia oksia iltalämmitykseksi sekä sitte puhteella istui lukemassa katekismusta, kuinka meidän tulee rakastaa Jumalaa ja lähimmäisiämme. Voi, miten tuo rakastaminen tuntui vastenmieliseltä poikaparalle! Eihän Jumala tahtonut parantaa äidin yskää tai vaikuttanut talonpoikiin, että he olisivat hyvin puhdistaneet köyhäinhoidolle tulevan viljan; "lähimmäiset", ne olivat kylän poikia ne ja ne tavallisesti löivät ja häpäisivät Lussia ja nimittelivät häntä "kerjäläiseksi" ja "ruotilaiseksi."

Sitte tuli eräs nuori lääketieteen kandidaatti herraskartanoon kesällä. Hänellä oli tapana olla paljon ulkona nuorten neitien kanssa ja kun ihmisystävyyden aate oli tullut juuri siihen aikaan muotiin sekä Tukholmassa että Upsalassa, niin kävi nuori herrasväki siellä ja täällä sisällä köyhimmässä tuvissa. Nuoret neidit antoivat laihimmille lapsille pieniä kauniita rukouskirjoja ja kertoivat liikuttavia historioita pienistä mustista neekerilapsista, jotka olivat tulleet uskomaan Kristuksen päälle, ja kandidaatti määräsi voimakasta ravintoa ja lasin hyvää viiniä silloin ja tällöin heikoimmille naisille.

Mutta ei kukaan maailmassa voinut käsittää, miksi eivät lapset tulleet lihavimmiksi rukouskirjoista tai iloisemmiksi kaikenmoisista neekerihistorioista ja mitä renginvaimoihin tuli, niin olivat he yksipäisiä edelleenkin syömään kauraleipäänsä ja unohtivat kokonaan hankkia itselleen häränpaistia ja portviiniä.

Kerran tuli kandidaatti myöskin lesken mökkiin ja tervehti niin ystävällisesti ja arveli, että tuvassa oli huono ilmajohto ja olisi parasta rakentaa tupa uudelleen, mutta tuo vaimoraukka hymyili niin lempeästi ja sanoi:

— Kiitoksia, rakas herra tohtori, mutta minun kanssani on se pian ohitse kaikissa tapauksissa, keuhkotauti tuo kuoleman kuinka se muuttuneekin.

Mutta nuori lääkäri kuunteli vaimon hengitystä, kopisti häntä hellästi ja vakuutti, ett'ei se vielä ollut keuhkotautia, vielä voisi parempi koti, lääkkeet ja voimakkaampi ravinto palauttaa terveyden.

Lassi seisoi ammottavin suin ja säteilevin silmin. Voitaisiinko todella hänen äitinsä pelastaa! Hänen pitää mennä köyhäin esimiehen luo kertomaan, mitä tohtori on sanonut. Mutta siellä sai hän vain nuhteita: "Pitäisikö köyhäinhoitolaisia vaalia kuin kreivinnoja! Kuka palkitsisi ruodille kaiken tuon?"

— Se olen *minä*; minä teen teille työtä koko elämäni ajan, kunhan vain äiti saa vähän ruokaa ja rohtoja apteekista. Minä hakkaan hakoja öin päivin, jos muutatte hänet johonkin, missä ei sada vuoteeseen.

Ei, se oli mahdotonta; se, joka ei tahtonut elää ja tulla terveeksi kuudella kapalla jyviä ja 24 killingillä rahaa kuukaudessa, sitä ei voinut Kvastlöjan köyhäinhallitus auttaa. Myöntää lainaa 12-vuotisen pojan takaukseen ei luontunut köyhäinhoidon esimiehen raha-asioihin 1840-luvulla.

Poikanen juoksi ympäri itkien ovelta ovelle. Hän piti itseään äitinsä murhaajana, jollei hän hankkinut sille sitä apua, jonka oli sanottu voivan parantaa hänet. Hän sai myöskin kyllältä velliluujuännöksiiä ja leipäpalasia, mutta hänen varsinaista asiaansa ei tahtonut kukaan ymmärtää.

Ainoastaan tehtaan patruunin rouvan sydän pehmeni, hän ratkesi itkuun sekä antoi pojalle ryynivelliä ja satakuusikymmentä noppaa Hoffmanin ja sydämmenvahvistustippoja.

* * * * *

Kolmen kuukauden kuluttua pyyhkäistiin Pekka Juhonpojan leski köyhäinhoidon listasta pois, ja nyt, kun hän ei enää tarvinnut sitä, teki kylänikkari hänelle aivan uuden vedottoman asunnon, joka muutamana sumuisena sunnuntaiaamuna Marraskuussa laskettiin siihen kirkkotarhan kolkkaan missä huonot ja tilattomat saivat sijansa elämäntyönsä päätettyä.

Lassi kuhnusti mukana haudalle, mutta siellä ei juuri kukaan sanonut hänelle mitään. Niin, tämä oli totta: esimiehen poika, jolta hän oli saanut lainata juhlavaatteet, pukkasi häntä kylkeen ja kuiskasi: "Älä itke niin hirveästi minun uudelle liivilleni, sinä lurjus!"

Onnellisesti kyllä, ei Lassi ollut koskaan lukenut vanhan ajan historiaa, niin ettei hänelle koskaan johtunut mieleen vanhoa jotain Hannibalin valaa rikkaita kohtaan.

* * * * *

Oli suuri juhla kauppias Perssonin kauniilla maatilalla. Pojat ja palvelusväki olivat sitoneet kauniita kunniaportteja isännän viidentenäksymmenentenä vuosipäivänä, Värilyhtyjä riippui tiheässä sokurisuppilonnuorissa, jotka olivat sidotut puusta puuhun puutarhassa ja puistossa. Pehtori seisoi ulkona päärapujen luona ja pyyhki hikeä otsaltaan kaikkien niiden sielun ja ruumiinvoimien ponnistusten jälkeen, joita hän oli saanut kokea johtaessaan yhdeksänkertaista hurrahuutoa, ja rovasti oli juuri isännän erinomaisessa sampanjassa juonut kiitollisuuden maljan isännälle komean urkulaitoksen hankkimisesta pitäjän kirkkoon hänen puolivuosisata-riemujuhlanaan.

Vähää ennen oli tuomari liikutuksesta ja Xeres-viinistä värisevällä äänellään esittänyt varsinaisen syntymäpäivämaljan monilla kauneilla sanoilla "miehestä, joka omilla voimillaan oli murtanut itselleen tien köyhyyden matalasta majasta rikkauteen ja arvoon, kaikkien kunnioitukseen ja rakkauteen."

Ja kauppias Persson oli vastannut moniailla lyhyillä sanoilla tavalliseen tapaansa, jotta muutamat äsken veljestyneet vieraat kaupungin herrasluokasta kuiskivat keskenään: "talonpoika pistää esiin, vaikkapa hän ansaitsisikin miljooneja", ja nyt huvittelevat vieraat itsekseen niin hyvin, että isäntä voi sytytettyään sikaarin hetkeksi mennä puistoon yksinään.

Ei hän rakastanut seuraelämää, mutta hän oli kerran oman nimensä ohessa kuullut mainittavan lisänimen "vanha kitupiikki", ja sen jälkeen sai paikkakunnan miespuolinen pitoja rakastava osa syödä mahansa kipeäksi ja juoda itsensä humalaan hänen luonaan neljä kertaa vuodessa paremmissa

tavaroissa kuin kenenkään muun luona.

Hän kävi harvoin, jos koskaan kirkossa, mutta hän oli kuullut, että Valdersborgin kamariherra oli kieltäytynyt lahjoittamasta rovestin kehoituksesta 300 kruunua uusiin kirkkourkuihin, ja silloin sai hän "nousukas" äkkiä vastustamattoman halun lahjoittaa koko tuollainen laitos, johon kopealla ja jäykällä aatelmiehellä ei ollut varoja antaa edes satunnaista apua.

Ei hän suosinut ulkonaista loistoa, mutta kuitenkin oli hän koristanut kauan aikaa sitte kuolleen köyhäinhoitolaisnaisen haudan Kvastlöjan kirkkotarhassa oikealla marmoripatsaalla.

Mutta tuo köyhäinhoitolaisnainen oli hänen äitinsä...

Samana päivänä, jona sama patsas oli saapunut Kööpenhaminasta, ja hän oli matkustanut hautausmaalle työmiestensä kanssa laittamaan sitä sijalleen, oli kamariherra kohtelijaana tullut häntä kohti ja armollisesti lausunut rautaportilta:

— Paras herra Pettersson, älkää pitäkö minua liian epahienotunteisena, jos sanon, että on hiukan sopimatonta teille, että kunnioitettu rouva äitinne on saanut sijansa paikassa, missä lepäävät monenmoiset henkilöt. Minua ilahduttaisi suuresti saada ehdottaa teille teidän siirtämään tuon ylevän naisen jäännökset ja sijoittamaan ne minun sukhautani viereen, missä vielä yksi paikka löytyy.

Mutta silloin oli tuo entinen kerjäläispoika oikaissut itsensä ja vastannut käryllä äänellä:

— Erinomaisesti teille, herra vapaa- ja kamariherra, olen kiitollinen, mutta itse kullakin on ylpeytensä ja minulla on se, että Per Jönssonin leski, joka ei suinkaan ole mikään "rouva", vaan ainoastaan köyhä kansannaisraukka, joka kuoli kärsimyksistä ja huolista, lepää siellä, jonne hän on laskettu, ja että kirkkotarhan *köyhäinosalla* on kaunein muistokivi.

Kaikki tuo nyt johtui niin vilkkaasti patrooni Perssonin mieleen tuossa hänen kävellessään ja itsekseen ajatellessaan. Useita muita muistoja pullahti myös esiin monimutkaisista piiloistaan hänen sielunsa pinnalle.

Hän muisti, miten hän oli alkanut "kesämiehenä" "esimiehen" talossa 30 kruunun palkalla kuukaudelta, kuinka hän oli säästänyt 7,50 näistä 30, ostanut niillä muutamia saipuoita, lankarullia ja nauhoja sekä 50 kelvotonta sikaaria, ja sitte lähtenyt kaupalle maailmalle "pussi seljässä", hän muisti, kuinka pussi oli vähitellen kasvanut ensiksi oikeaksi kauppamiehen laatikoksi, sitte huonoiksi vaunuiksi pattijalka Puten vetäminä, sen jälkeen kunnollisiksi kaluvaunuiksi, joita veti rivakka ja nopsajalkainen hevonen, mikä oli m.m. herättänyt kateutta Kvastlöjan talonpojissa, ja lopullisesti omaksi kiinteäksi puodiksi, jossa oli punnituspainot ja sadottain pieniä laatikoita.

Sen perästä luisti asiat sukkelaan. Yksi summa toisensa perään oli karttunut säästöihin, ja nyt oli hän pohatta, suuri pohatta, mutta kummallisen vähän hän tunsu siitä riemua. Aina kun hän oli tuntenut halua alkaa nauttia elämästään, saamaan hiukan virkistystä työkuormassa tai kun hän oli aikeessa perustaa omaa kotia, niin oli hän aina tuntenut itsensä niin vieraaksi sille piirille, johon hän oman asemansa puolesta kuului, niin oli sydämen ja muiston hiljaisesta nurkasta pistänyt esiin hänen ja elämän ilon välille kärsivät, vakoituneet naisen kasvot ja kuivunut käsi, joka hervokkaasti nypläili vuoteen likaista olkea, niin, kun hän oli ollut teatterissa, oli iloisimpien laulunäytelmien tenoorien juoksutuksia hänestä äkkiä tuntunut keskeyttävän repivä kuoleman yskä.

Nyt oli hän tullut puiston päähän, tallin luo, missä hänen lemmikkielukkansa hauskuutteli täyteläisen suurteen ääressä. Ja kuinka tallin seinät olivat lujat ja tiiviit! Jos tuossa kurjassa, pienessä mäkituvassa olisi ollut *sellaiset* seinät, niin ehkä ... ehkä...

Mutta ei, hänen täytyi mennä vieraidensa luo! — Kohotetut lasit säteilivät ruutujen läpi. Niissä oli alkuperäistä, hyvää viiniä, sen hän tiesi. Mitä hän olisikaan tahtonut antaa, että olisi saanut pari pulloa sitä, kun tuo sairas raukka väsyneellä äänellä kähisi:

— Onko maitosiutu läkkimitassa jo aivan kaikki, Lassi pikkunen?

Kyökin akkunassa seisoivat palvelijat ja ahmivat kananpoikia ja teiriä. Voi ettei hän kaikella kullallaan voinut pakottaa takaisin aikaa, ja yhdellä sadannesosalla kaikesta tuosta ylellisyydestä rientää sovittavilla käsillä metsien ja öiden läpi tuohon kurjaan, pieneen lapsuuden kotoon!

* * * * *

— Ei, katsoppas Perssonia, missä sinä olet ollut, kunniaäijä? Maljasi, vanha kelpo mies! Onko se totta, että sinä aivot Karlstadiin ensi viikolla? Rikkaan miehen kipuja ... tietysti ... tietysti... Sitte emme me saa sinua nähdä pitkään aikaan, mutta ei me, tuhat vieköön, tule sinua sentähden unohtamaan. Laulajat esiin!

"Ken veljyttään ei muistaisi"

Niin kaikui ilon rähinä kauppias Perssonin jälleen sisään astuessa, mutta nurkassa kuiskittiin:

— Hiton kituri, kun ei kirjoittanut Silfversvans'in vekseliin, vaikka hän alentautui juomaan veljen maljan tuon vanhan ryytikauppiaan kanssa — Missä luulet hänen nyt olleen? Ehkä hänellä oli kohtaus jonkun torpparinsa tyttären kanssa puistossa. — Voi tuhat, ei hänellä ole enemmän tuntoa ruumiissa kuin kivipatsaalla, jonka hän pystytti äitinsä haudalle. — Hän on ollut varmaan alaalla konttoorissaan ja laskenut korkoja, luulen minä.

— ... Ei, nyt me jätetään rauhaan sinut, kunnan veikko. — Hyvästi, hyvästi! — Nämä sikaarit ovat niin hyviä, niin että et saa pahastua, että minä otan niitä kourallisen. — Terve tuohon käteen, veli!

* * * * *

Vielä kauvan sen jälkeen kuin vieraat olivat lähteneet, välkkyili iltatähti avonaisen salin akkunan läpi isäntään, joka seisoj yksinään katkeroissa ajatuksissa kädet vakoutuneiden kasvojensa edessä, sillä välin kun koko pitäjäs kadehti "Per Jönssonin Lassia, joka noin onnekaasti oli päässyt eteenpäin maailmassa."

Kuninkaan kyyti.

Kun isä sunnuntaina jälkeen päivällisen tuli kirkosta tuonne pieneen kotiinsa metsän takalistolla, ei hän puhunut yhtään sanaa, mutta kotiväki ymmärsi kyllä kuitenkin, että jotain oli vinossa, sillä hänen puhdistaessaan paidan hihaansa puulusikkaansa, uiskenteli vielä pari tai kolmekymmentä pientä keltaista hernettä sinne tänne kannunkupissa aivan kokonaisina, ja silloin ei ollut asiat oikealla kannalla isän kanssa, sen voi silloin jokainen käsittää.

Lapset, renkipoika ja tuo pieni kesäpiika eivät puhuneet mitään, mutta äiti oli huolissaan ukkonsa tähden ja tiedusteli.

— Onko nimismies taas langettanut sakkoon tielohosta?

— Sakkoja ei lueta ylös ennenkuin sunnuntaina, tiedät sinä hyvin.

— Sitte ovat varmaan mullipahukset menneet Pekka Ollinpojan Kustaa Juhanin peltoon, luulen minä.

— Oo — se on paljon pahempaa!

— No mitä Herran nimessä se sitte on?

— Niin, Perlan pitää mennä kuninkaankyttiin Rackarkylän kievariin perjantaina.

Silloin valtasi syvä suru koko perheen. He tiesivät kyllä, mitä "kuninkaankytti" merkitsi. Niityllä käyskenteli Perla ja oli yhtä tietämätön kuin valtioneuvos ennen ylennystään siitä, että hän valjastettaisiin joidenkuiden "valtiovaunujen" eteen. Sillä oli ollut parempi isäntä kuin useimmilla Smoolannin vetojuhilla siihen aikaan. Se oli täyteläinen ja niskaltaan tukeva, ja ruskeat silmät tirkistelivät veitikkamaisesti isännän Olli Jönsson'in perhettä heidän tuolla tullessaan jokaisella suuri leipäpala kädessä.

— Synti tammalle, ajatteli Olli Jönsson ja kalttasi sen mustaa harjaa. Jos kuitenkin kuningas itse ajaisi Perlalla eivätkä nuo kiroitut hoviherrat, niin ehkä hän ostaisi sen ratsastushevoseksi ja antaisi siitä hyvän hinnan.

— Ei se käy päinsä, huomautti renkipoika, sillä Perla on niin pikkunen, ja siten tulisivat kuninkaan jalat roikkumaan maassa hänen ajaessaan.

— Perlarukka, jonka pitää mennä kuningasta kyytiin! sanoi pikku Antti ja antoi sille suuren palan kakkua.

Mutta Perla ei ollut ensinkään suuttuneena, vaan haukkasi leipää aivan tyytyväisenä. Joko se ei ymmärtänyt mitä poika puhui tai oli sen kanssa niin asian laita kuin monen kaksijalkaisen, joka myöskin on ollut "kuninkaan kyydissä", että "leipäpala" virkisti sitä.

Ja aina perjantaihin asti tuli Olli Jönsson joka päivä Perlan luo niitylle tuoden muassaan kapan

kauroja, niin ett'ei] tamma yhtään käsittänyt, mikä isännän oli villinnyt.

Mutta kauransa söi se tyvenesti.

Perjantaina lähdettiin Rackarkylän kievariin, ja sinne oli kokoutunut kansaa neljästä kirkkopitäjästä, nähdäkseen maan isää ja pieniä prinssejä.

Mutta joukon keskellä käyskenteli nimismies ja oli kauhean vihainen ja kiroili tuota uskollista kansaa, jolla oli niin vaikea pysyä järjestyksessä kahdessa rivissä molemmin puolin tietä ja oppia huutamaan hurraa. Ja jokaisella hänen univormunsa napilla välkkyi suuri hikipisara, joka oli pudonnut siihen kesän helteessä kuninkaan ja isänmaan palveluksessa.

— Te kirotot pöllöt! Ettekö te voi saada päähänne, että ne, joilla on siistit nutut, on oikeus seisoa ensi rivissä, ja siinä pitää myös lautamiehen tyttären olla kukkakimppuineen. Ja kun kuningas tulee ja minä annan merkin nenäliinalla, hurraatte te kaikki yhdessä yhdeksän kertaa niinkuin minä olen opettanut teitä, että kun minä nostan nenäliinan, sanotte te 'huu...', ja kun minä lasken sen alas, sanotte te '... rah!'

Minä luulen kyllä, että ruotsalaiset vielä voivat pelvotta asettua puolustamaan vihollista tykkipatteria vastaan, mutta nyt, kun oli kysymyksessä ilmi kantaa kuninkaalle osotuksen alamaisesta rakkaudestaan, vapisivat he joka jäsenelleen. Paitsi tietysti kahta vanhaa gratialistia, jotka olivat olleet mukana Leipzigin ja Dennewitzin tappeluissa ja hurranneet itse kantaisälle.

Ja kievarin isäntä silmäili väliin veräjän kunniaporttia, väliin suurta, siniseksi maalattua käkikelloaan, mutta hänen sielunsa ei ollut kummassakaan niissä.

Ja kievarin emäntä piikoineen seisoj juhlapukuisena kyökin ovella ja emäntä neuvoi:

— Sen minä sanon sinulle, Kaisa, että jos joku noista kuninkaallisista pyytää lasin vettä, niin älä sinä anna hänelle vettä, vaan kuorimatonta maitoa tuolta penkiltä. Ja jos hän sanoo, että hän mieluummin tahtoo vettä, niin kumarra ja sano: "Se ei tule koskaan kysymykseenkään, teidän kuninkaallinen majesteettinne." Ja kun hän sitte kysyy, mitä se maksaa, niin kumarra uudestaan ja sano: "Ei mitään, teidän kuninkaallinen majesteettinne." Ja kun hän sitte ottaa viiden taalarin tai kymmentaalarin ja antaa sinulle, niin kumarra silloin vielä syvempään ja sano: "Kaikkein nöyryimmästi kiitän, tässä on varmaan liian paljon, teidän kuninkaallinen majesteettinne." Ja sitte menet sinä takaperin sisään, niin ettet sinä käännä selkääsi kuninkaalliselle majesteetille.

Vaunun räminää ja liikettä kuuluu etäällä tiellä.

— Voi, hyvä Jumala, nyt tulevat ne ... neljän hevosen vetämä vaunu... Jumala vahvistakoon meitä, komisarjus ei häntä näe ... me kuitenkin saamme hurrata ... "josko se ei ole kuningas", sanoit sinä. Tuhannesti se on hän, tuo suuri, korea herra, joka istuu tuossa edessä, vaikka kruunun hän on ottanut päästään ja pitää polvellaan, sillä on niin kuuma ... ja komisarjus ei huomaa ... ei, nyt pitää meidän hurrata omin päin ... hurraaaa ... a ... a ... a ... ah!

Mutta "kuningas kruunu polvilla" ei antanut ystävälliselle kansalleen mitään muuta kuin armollisen kumarruksen. Hän ainoastaan kääntyi yhden "hoviherran" puoleen ja nauroi, nauroi vielä pahemmin, kun lautamiehen tyttäret syvästi kumarrellen heittivät hänelle jokainen suuren kukkakimppunsa.

Nyt tuli nimismies.

— No ettekö te sen seitsemännen taivaan tolliskot tiedä! Pitääkö teidän hurrata — *kokille*, te pöllöt. Minun pitää sielustani opettaa teille ... ja muutamia voimakkaita korvapuusteja lankeili läheisimpäin kasvoille...

Samassa tuli todella kuningas itse, mutta ei saanut osakseen ei hurrahuutoja eikä kukkia. Hänen toinen tai oikeammin sanoen *ensimmäinen* minänsä oli sillä välin päässyt perille, ottanut "kruunun" polveltaan sekä — samassa kiiruhtanut kievaritupaan, pannut "kruunun" tulelle ja siinä alkanut keittämään suklaata korkealle herrasväelleen. [Todellinen kertomus kuningas Oskar I:sen hallitusajalta.]

Apua anovia kaikenlaatuisia tungeksi kuninkaallisten vaunujen ympärillä. Vanha eläkettä nauttiva sotilas oli vioittanut jalkansa Götan kanavan työssä ja oli täytynyt antaa leikata sen. Muutamalla lipunkantajan leskellä oli syöpä vatsassa ja kaksi tytärtä, jotka potivat kaatumatautia. Rackarkylän kirkkoherra pyysi saada kuninkaallisen seurakunnan, urkuinpolkija seitsemän kruunua alusvyökseksi ja Welingen kartanon vapaaherra joitakin armollisia sanoja, kopeillaksensa niillä koko loppuikänsä.

Kaksi viimeainittua saivat toivomuksensa täyteen heti, toiset lohduttavia ja armollisia sanoja sekä toiveita tulevaisuudessa.

Jos Olli Jönsson'illa vielä oli joitakin aikeita Perla pahasestaan kuninkaallisena ratsuhevosena, niin tulivat ne karkeasti petetyiksi, sillä Perla ja naapuritalojen hevoset saivat ainoastaan pari kamariherraa ja yhden hovilakeijan osalleen. Olli veti povitaskustaan esiin pari viimeistä taalariaan, ojensi ne ajajalle ja pyysi niin kauniisti:

— Hyvä, siivo herra, olkaa kiltti ja varokaa Perlaa niin paljon kuin mahdollista.

Mutta hän sai ainoastaan tyrkkäyksen rintaansa, niin että hän lensi kauvas taakse päin, ja karjahduksen:

— Tiedä huutia, moukka! Aivotko *sinä* opettaa *minua* ajamaan, ehkä?

Ja Perla sai uuden sutkauksen ruoskasta, niin että sormen vahvuinen kohouma nousi ruskealle, kiiltelevälle lautaselle, ja niin sitä lähdettiin.

Muutamia tunteja myöhemmin sai Olli nähdä hevosensa taas ensi kievarikartanolla. Silloin peitti valkoinen vaahto sen kaulan ja kyljet, maha kohoili kiivaasti, pää riippui maata kohden eikä se tahtonut maistaa edes leivänpalaa, jota Olli puoleksi itkien tarjosi sille ruokapussistaan.

Eikä sen perästä tamma kostunut entiselleen. Tietysti se kyllä veti sekä kirkolle että myllylle useina vuosina, mutta ei koskaan tahtonut enää ottaa lihoakseen eikä se enää räpytellyt korviaan niin leikittelevästi kuin ennen, siitä oli tullut ikiloppu, ja kun se köntyytti naapurien ohi tietänsä, sanoivat he:

— Tuolla on Olli Jönssonin Perla, mikä pilautui kuningasta kyydissä.

* * * * *

Se oli silloin se, ja monta vuotta on kulunut sen jälkeen. Perla on kuollut ja Olli Jönssonin poika myös, mutta hänen Anttinsa on niin hyvin toiminut, että hän jo neljä vuotta takaperin pääsi valtiopäivämieheksi toiseen kamariin.

Tuolla kotona ja kun hän ensiksi tuli Tukholmaan, oli hän niin kansan puolustaja, ett'ei hän tiennytkään mistään muusta kuin "köyhästä, sorretusta kansasta", ja sen oikeuksista, ja valitsijat uskoivat niin varmaan, että jos joku tuli häntä liian lähelle, potkaseisi hän yhtä ravakasti kuin Perla nuorina päivinään.

Mutta sitte kutsuttiin Antti Ollinpoika hoviin ja kuningas itse taputteli häntä olalle ja kilisti sampanjalasiaan hänen lasiaan vasten.

Kyytistä ei hän tietysti kiittänyt, sillä siitä oli kulunut jo pitkät ajat, mutta nyt halusi hän saada muutaman toisenlaisen kyytin saadakseen läpi viedyksi erään ehdotuksistaan valtiopäivillä, ja sitä auttaisi Antti Ollinpoika häntä vetämään läpi.

Tätä hän ei tietysti itse sanonut, mutta Antti oli smoolantilainen ja käsitti kyllä, miten asian laita oli ja äänesti aina kuninkaallisten ehdotusten eduksi ja aina vastoin useimpia kamarikumppaleitaan, jotka olivat niin piintyneitä, ett'ei heihin vaikuttanut taputukset eikä sampanja.

Minä en mene punnitsemaan, kellä oli oikein. Ehkä niin oli kuninkaalla ja Antilla, luullakseni. Mutta minä ainoastaan tiedän, että läänitoverit kamarissa, mitkä olivat joitakin lurjuksia ja sattumalta saaneet kuulla Perlan historian, ne irvistelivät niin ilkeästi ja sanoivat aina:

— Kas tuolla Olli Jönssonin Antti, joka pilautui kuninkaan kyydissä.

Uusi lukkari.

Pikku Sven oli vasta 12 vuotinen, kun hän kerran joulukesteissä kuuli lautamiehen lausuvan:

— Lukkari, jolla on tuhat taalaria palkkaa, on yhtä hyvä kuin talollisenpoika, jolla on kuusi tuhatta taalaria.

Nyt tiesi pikku Sven, että hänellä oli yhtä mahdoton saada kuutta tuhatta taalaria kuin keisarin kruunua Jaapanissa, mutta hänellä oli palava halu päästä eteenpäin maailmassa, tulla "ylhäiseksi ja arvostetuksi", ja lautamiehen puhuessa tuntui hänestä kuin suomukset olisivat pudonneet hänen silmistään: jos hän sentään voisi tulla lukkariksi!

Voiko hän laulaa? oli sekin sitte kysymys! Mikä smoolantilainen poika ei sitä osaisi! Mutta varmuuden

vuoksi voi hän juosta mäelle ja koettaa:

"Tyttyöseni, tyttöseni — — —"

"Oi terve kaunis aamuinen
— — — — —"

"Nyt joulu omi taas
— — — — —"

"Arvoisest' tutki töitäni
— — — — —"

Voi, miten hyvin se toki meni! Sven voi laulaa mitä hyvänsä!

Svenssin isä omisti 1/8 manttaalia, velalla tietysti.

Hän olisi halunnut, että Sven olisi auttanut häntä viljelemään metsäsuota, mutta Sven tahtoi viljellä ainoastaan musiikkia. Hän olisi tahtonut Svensin hoitamaan tammaa, mutta Sven, hän uneksi ainoastaan voivansa pitkälle katekismuksella hoitaa pitäjän nuorison sieluja, sittenkuin hän tietysti oli käynyt seminaarin, sillä hän tahtoi luonnollisesti lukea sekä lukkariksi että koulunopettajaksi, muutoin ei nousisi palkka tuhanteen taalariin, muuten ei hän pääsisi "kuuden tuhannen taalarin omistavan talollisen pojan tasalle."

Mutta isä kiroili ja mietti, tietysti että Svens ei ollut liian hyvä tulemaan 1/8 manttaalin tilalliseksi. Hän sai talon sopivasta hinnasta, naise kuusi tai kahdeksan tuhatta taalaria ja erottaisi pois pikkusisarukset.

Mutta äidillä oli kunnianhimoinen henki ja hän mietti, että jos hän kerran saisi nähdä Svensin laulavan hautavirttä, niin se olisi jotain ylpeää, ja runsaasti vierivät häneltä kyneleet, kun isä oli yksipäinen siitä, että Svenssistä pitäisi tulla talonpoika.

Tietysti on nykymaailmassa kaikki väärennettyä, mutta äidin kyneleet ovat jokseenkin samallaisia ja jos ne kerran maailmassa voivat synnyttää Augustinuksen, niin olisi merkillistä, jos ne eivät meidän päivinämme voisi luoda ainakin maalaislukkaria.

Sven tuli seminaariin 16 vuoden iässä, sai kolmannessa kerroksessa muutaman solan portaassa yksinäisen huoneen yhdessä kahden toverin kanssa, ja piti elää Jumalan sanasta, kasvatustopista ja kotoisesta ruokapussista.

Historia, maantiede ja äidin juusto olivat verrattain helposti sulaavia, mutta laskuoppi, jumaluustiede ja vanha, härsketytynyt silava takertuivat kurkkuun useamman kuin yhden kerran.

Huveista ei ollut mitään puutetta, sillä kerran lukukaudessa oli siellä palokunnan harjoitus kaupungissa, ja kerran lukukaudessa kustansi Svens itselleen teatterinlipun. Uudet ruiskut ja vanhat näyttelijättäret elivät yhdessä kirkkoisien ja uskonkappaleiden kanssa pääkopassa tuolla nuorella seminaarilaisella, niin että oli aivan hirmuista.

Kaksi kertaa lähetti hän kaupungin sanomalehteen ylistysrunon tuolle nuorelle (ainoastaan 42 vuotijaalle) kaunottarelle hyvin arvossa pidetyssä Jönssonin seurueessa, johon kuului 6 täysi-ikäistä henkilöä, 5 lasta, koira ja kanarialintu, mutta ensi kerralla pyysi toimitus lupaa "saada liittää nuo kauniit värstyt käsinkirjoitettuun kokoelmaansa", toisella kerralla lupasi se "yksityistä tietä saattaa runon siinä ihailulle esineelle."

Väliin panivat seminaristit toimeen pieniä kemuja jossain vaatimattomassa vinnikamarissa esikaupungissa. Ompelijattaria, parempien perheiden hienompia palvelusneitejä ja vaatimattomia käsityöläistyttäriä oli naisina. Väliin kuului seuraan joku kaupungin tulitikkutehtaan sorjimmista tyttäristä, mutta siitä oli seurauksena se mauttomuus, että koko huone tuoksahti fosforille kuin jos paha henki tai muuan ruotsalainen runoilija olisi asunut kiellä kuusi kuukautta.

Jouluaikana ja kesällä loisti Sven joka sunnuntai urkulehterillä syntymäpäitjensä kirkossa. Tytöt olivat aina silloin taittaa niskansa sijoiltaan, ja kun pastori Blomsternack saarnatuolissaan teki suunnitelmia pieniin asemakarttoihin taivaasta, ja puhui "enkelikuoron säestämästä soiton voimasta voittamattomasti virvoittaa mieliä, jotka ovat taistelleet, ja sydämiä, jotka ovat vuotaneet verta täällä maailmassa", niin silloin eivät lautamiehen tyttäret koskaan voineet kuvitella tuota paikkaa ilman Sveniä jollain pilvellä huoneurkuin vieressä.

Seurakunnan vanha lukkari Pipenqvist oli mies, joka aina oli sopinut ajalleen ja valinnut sopivan ajan kaikkeen. Hän oli tullut maailmaan muutamana sunnuntai-ittapäivänä viiden tienoissa häiritsemättä

omaisiaan jumalanpalveluksessa, työssä tai yölevossa, ja nyt lähti hän maailmasta juuri kun Sven Gnällstedt sai taskuunsa lukkarin, urkuri- ja kouluopettajatodistuksensa ja silmäili leipää himoitsevin silmin ympärilleen.

Sinä sunnuntaina, jona Sven kotiseurakuntansa kirkossa teki koenäytöksen, olivat kaikkien silmät, korvat ja kaikki mielet niin kiintyneet Sveniin, ett'ei kukaan kuunnellut pastorin saarnaa, aina lautamiehen emännästä, jolla oli viisi naimatonta tytärtä, pitäjän räätäliin asti, joka ei ymmärtänyt, kuinka hän saisi lainata Sven Gnällstedtin piispankaupungissa tehtyä nuttua sitä tarkastaakseen.

Ja isä istui häpeillen, että hän kerran oli ollut niin typerä ja kielletty Sveniä harjoittelemasta soitantoa, ja äiti, hän itki, mutta ymmärrettävästi ne eivät olleet katkeria kyyneliä, vaan sellaista sielun lämpöistä kesäkadetta, joka antaa toivon ja rakkauden suloisten kukkien imeytyä syvemmälle ja kukkia runsaammin äidin sydämen kasvitarhassa.

Ja tilallisten pojat arvelivat, ett'ei he olleet sinä päivänä tehneet mitään kirkossa, mutta tytöt pitivät, että mitä tahansa Gnällstedt soitti, kuului se aivan kuin häävirsiltä.

Jokaisen äänen vaalissa ja hyvän hinnan lukkaripuustellin siemenviljalle sai hän.

Lautamies kutsui Gnällstedtin todille ja puhui hirveän paheksivasti vanhemmista, jotka ovat voineet olla niin sydämmettämiä, että antavat tyttäriensä mennä naimisiin putipuhtaina. Se olisi sellaista, jota hän, lautamies, tuntuksa mukaan ei voisi tehdä.

Lautamiehen emäntä oli saattaa hänet kipeäksi makealla juustolla ja munakakulla.

Kirkkoväärti pyysi viinikalaasseihin puistoon eikä puolestaan voinut käsittää, että pitäjän säästöpankki ei sen paremmin edistynyt. Itse oli hän kuitenkin pannut sinne talletuksille yhdeksän tuhatta taalaria jokaiselle tyttäristään.

Jos Gnällstedt tahtois nähdä kirjoja, niin ovat kaapissa päätyakkunan luona.

Kirkkoväärtin emäntä oli aivan tyrkyttelevä makeisseoituksineen ja vaarainmehuineen.

Ja tytöt sitte, ne hivuttivat ja hankasivat itseään suopalla ja hyvähajusaipualla saadakseen pois ammoniakkin lemua hyppysistä, ja sitte pistivät ne sormensa äidin voipannuun lukkarin tullessa hiuksiaan sivelläkseen.

Vanha, köyhä apulainen, joka oli päästänyt ripille Svenin, tarttui häntä kädestä, käskei hänen kutsua itseään "setäksi" ja kysyi, eikö hän joskus tahtois käydä hänen luonaan hämäröissä hiukan huviksi pelaamassa.

Ja Gnällstedt, hän ainoastaan nauroi ja hymyili ja kumarteli, ja juustoja kokoontui ihmeteltävän suuressa määrässä hänen kyökkinsä hyllylle.

Lopulta alkoi hän tuntemaan tuon käyvän aivan vaikeaksi, sillä hänen vatsansa tuli epäkuntoon tuosta hyvinelämisestä, hän sai vähentää liiviään kerta kerralta, ja kansakouluinspehtori sanoi, että lapset olivat oppineet tavattoman vähän kuluneena lukukautena.

Kuitenkin kului syksy ja talvi, ja muutamana sunnuntaina kevätpuoleen istui tuolla urkurilehterillä pieni, hieno ja suloinen tytär niin lähellä lukkari Gnällstedtiä, että jokainen arveli hiukan kummalliseksi, ett'ei hän pois karkoittanut otusta.

— Mikä naisihminen se oli, joka mulkoili niin Gnällstedtiin tänään lehterillä? kysyi kirkkoväärti sakaristossa.

— Se oli vain minun morsiameni, jonka kanssa minä tein tuttavuutta seminaarissa, vastasi Sven Gnällstedt.

Ja siitä päivästä alkain ei häntä enää koskaan kutsuttu vaarainmehulle ja makealle juustolle; säästöpankkikirjoja kirkkoväärtin talossa ei hän enää koskaan saanut nähdä, ja kun hän tuli apulaisen taloon, olivat sekä lautapeli että klaveri kiini.

Kansalaisluottamus.

Kirkkoväärtin oli juuri onnistunut lopettaa velkakauppa kaupungin puutavarakauppiaan kanssa. Se oli paras metsäpuisto, jossa oli 8,000 puuta, ja se oli säästynyt sekä isä- että isoisän aikana, mutta pojat olivat hurmautuneet markkinaelämään ja hevosenkauppoihin, ja tytöt alkaneet käydä rynkkyhelmaisissa

hameissa. Se mitä saatiin myydystä viljasta ei riittänyt menoihin niinkuin ennen, täytyi käydä käsiksi metsään, ja niin oli kirkkoväärti kirjoittanut kontrahdin puutavarakauppiiaan kanssa, ja nyt oli se todistettava.

Renki ja piika eivät kelvanneet, sillä ne olivat palkkaussäännön alaisia ja olivat sentähden jäävejä isännän asioissa, lapsipiika ei ollut käynyt ripillä, ja sentähden täytyi lähettää kutsumaan päivätyöläisiä, jotka väänsivät kivejä palstalla.

Ne tulivat: vähäläntä viidenkymmenen ikäinen torppari tirkistelevine silmineen ja punainen parta kasvoissa, sekä suuri karhea mies, jolla oli musta tukka, kotkan nenä ja synkät kasvonpiirteet. Hän taisi olla noin 35 vuoden vanha.

Kun kirkkoväärti mainitsi mistä kysymys oli, piirsi pieni torppari pian: gustaf JoansSonn, mutta toinen mies hidasteli ja näytti rasittuneelta.

— No, Kalle, ole siivo ja kirjoita nimesi tähän.

Kalle näytti kummalliselta, hän painoi silmänsä alas hämmästyneenä.

— Eikö kukaan muu voi sitä tehdä?

— Ei, täällä ei ole ketään muuta, kirjoita nyt joutuun!

— Minä saatan mennä Tupa-Pekkaa hakemaan.

— Mitä sitä tarvitaan? Jos et sinä voi itse kirjoittaa, niin pidä vain kynästä, niin minä kuljetan, puhui pieni, punahiuksinen mies.

Suuria hikipisaroita valui Kallen ruskeille kasvoille, sormet kulkivat suonenedon tapaisesti lakinlipassa, jota hän piti kädessään, ja vihdoinkin sammalsi hän:

— Se ei kelpaa, kirkkoväärti.

— Minkätähden Herran nimessä se ei kelpaa; olethan sinä niin vanha jo.

Kalle ojentautui suoraksi, sipasi sysimustan hiustukon otsaltaan, katsoi vakavasti läsnäoleviin ja sanoi lujalla äänellä:

— Ei, se ei kelpaa siksi, että minä olen kadottanut kunniani ... minä en saa todistaa tuomioistuimissa, minun sanani ei merkitse mitään, minä olen huonompi lasta tuossa. Nyt te sen tiedätte. Miksi ... miksi ette voineet antaa minun olla rauhassa...?

Nyt valtasi hänen kokonaan harmi ja häpeä, ja kiivaiden nyhkytysten valtaamana meni Kalle nuttunsa hiha silmäin edessä huoneesta.

Jällellepääneet silmäilivät arasti toisiaan, aivan kuin olisi jokainen heistä ollut nielemäisillään kokonaisen luodin arsenikkiä.

— Jumala varjele! Kuka olisi voinut uskoa Kallesta sitä! sanoi kirkkoväärtin emäntä.

— Se oli hyvä, että minä sain sen tietää. Minä olin melkein ajatellut ottaa hänet metsänhakkaukseni päällysmieheksi, sillä hän on sukkela ja kelvollinen työmies, tuo lurjus, sanoi puutavarakauppias.

— Ja minäkin kun edellisviikolla annoin hänen ajaa härät markkinoille ja ottaa kotiin rahat itse, katui kirkkoväärti.

Ei kukaan vaivannut itseään ihmettelemällä, miksi Kalle "oli menettänyt kunniansa."

Ainoastaan pieni, punahiuksinen torppari oli vaiti, ehkä hän teki sen kiitollisuudesta, kun hän 15 talvena peräkkäin häiritsemättä oli saanut varastaa viljaa kirkkoväärtin tuvasta, täydellisesti nauttien kansallista luottamusta.

Mutta ulos mennessään mielti hän itsekseen: "Se oli tuhma piru, kun ei vain kirjoittanut mistään mitään hiiskumatta."

Kalle oli hyvä työmies, jolla oli ollut kelpo ansio sen puolen vuotta, jonka hän oli ollut pitäjäässä. Ei kukaan muu kuin pappi tiennyt tuosta rumasta pilkusta papintodistuksessa, joka juorusi Kallen rangaistun varkaudesta ja väärennyksestä ja 10 vuoden kansalaisluottamuksen menettämisestä ryöväysyrityksestä.

Kun Kalle seuraavana päivänä tuli toimeensa, oli siellä jo toinen hänen sijallaan. "Kirkkoväärti ei

tarvinnut häntä enempää."

Emäntä ja lapset olivat siitä yksimieliset, vaikka edellinen huolekkaana lausui:

— Kun ei se kurja vaan suuttuisi meihin, jotta panee tulen huoneisiin.

Sitä ei Kalle tehnyt. Kyllä paloi sinä aamuna, kun hän, sillä kertaa ilman papintodistusta, jätti kylän, jossa hän oli toivonut voivansa rehellisesti tulla toimeen työtä tekemällä, mutta ei se palo ollut kirkkoväärtin uljaassa rakennuksessa, vaan muutaman raukan harmistuneessa sydämessä, joka oli luottanut unhotukseen ja sovitukseen.

* * * * *

Sukkela ja rivakka oli Säbyn herraskartanon nuori metsästäjä. Jänis juoksussaan ja kurppa lennossa eivät saaneet kauvan aikaa ajatella elämäänsä, kun kuulivat hänen pyssynsä näppäyksen, ja nuoret herrat pitivät, että heillä tuskin oli hauskeempaa toveria metsästysmatkoillaan.

Hän tuli aivan sattumalta taloon juuri silloin, kun metsästysaika alkoi ja vanha metsänvartija oli taittanut jalkansa. Nuoret herrat ottivat hänet palvelukseensa toistaiseksi juuri keskellä kesää.

Vanha patruuna oli kysynyt todistusta.

Silloin näytti poika hänelle veristä kurppaa ja sanoi: "300 askeleen matkalta täydessä lennossa."

— Noo, siinä ilmenee *taitavuus*, mutta *maine* sitte, rakas Aattoni.

— Stål kirjoittaa heti papintodistuksensa, hyvä pappa.

Nuori metsästäjä seisoj kuuntelemassa. Hän tuli mahdollottoman punaiseksi kasvoiltaan ja latinkipiukko hypiskeli hänen korviensa välissä.

* * * * *

Eivät mitkään naiset maailmassa voi tehdä niin monilukuisia valloituksia kuin — kamaripiikat. Eivät kreivit eivätkä muonamiehet kulje varmoina niiden lumousvoiman sulosta, ja mitä metsästäjä Ståliin tulee, niin ei hän tehnyt mitään kierroksia kauniin Säbyn Annan karttelemiseksi, vaan piti joka hetken ja paikan olevan soveliaan ojentaa hänelle uusia silkkihameita ja katsella häntä kirkkailla ruskeilla silmillään.

Ja kun Anna puolestaan sai kuulla, että vanhan metsänvartijan jalka ei koskaan tulisi oikein terveeksi ja että herrat olivat ihastuneet Ståliin, ja muisteli kuinka hauskalta tuo pieni punainen metsänvartijan tupa valkoisine nurkkauksineen paistoi tuolta harjun rinteeltä, ja kuinka komealta näytti Stål vihreässä nutussaan ja sulkahatussaan, minkä hän oli saanut Kustaa-herralta, niin ei hän enää enempää vastustellut kuin mitä kohtuus ja säädyllisyys vaati, kun Stål iltasin herrasväen mentyä levolle veti hänet alas polvelleen lehtimajassa.

Sitte kirjoitti Stål kuulutusten saamiseksi siihen seurakuntaan, jossa hän viimeksi oli henkikirjoitettu, ja sai vastaukseksi pastorinviraston sinetillä varustetun kirjeen.

Kun hän sitte illalla kietoi kätensä Annansa täyteläisen nivustan ympärille, vapisi hänen sekä kätensä että äänensä hehkuvien poskien kysyessään:

— Onko se aivan varmaa, että sinä tahdot tulla minun pikku vaimokseni, mitä tahansa tapahtuneekin?

Sitä tahtoi Anna ja niin tekevät säännöllisesti kaikki tytöt, kun heidät kerran on saatu niin pitkälle.

— Mutta jos nyt ... jos nyt ... olisi jotain hullusti minun kanssani.

— Herra Jumala, Stål! Ethän ole vapaamuurari?

— En. Mutta olen ehkä jotain pahempaa.

— Onko se jotain rikosta? kysyi tyttö ja punastui.

— Niin rikosta se on, sen Jumala tietää, sanoi Stål ja kävi tuhkanharmaaksi kasvoiltaan.

Ja sitte sai Anna nähdä papintodistuksen. Hän itki tietysti hirveästi, mutta apostoli sanoo, että "rakkaus kärsii kaikki", ja apostoli lienee ollut mies, jolla oli asiat selville, sillä puolen tunnin jälkeen oli Annan pikku sydän lohdutettu, ja Stål oli saanut lupauksen, että vaikka hänellä ei ollutkaan kansalaisen luottamusta, niin olisi hänellä kuitenkin Annan luottamus, ja jos hän olikin "kadottanut kunniansa", niin oli hän saavuttanut rakkauden sijaan.

Mutta vanhemmat eivät olleet samaa mieltä: "Kunniaton" ei koskaan saisi heidän lastansa, ja heidän suustaan kuullusti asia Annastakin paljon paremmalta kuin silloin, kun sydän löi ja suonet takoivat tuolla alaalla syreenilehtimajassa.

"Kunniaton" karkoitettiin pois täältäkin.

* * * * *

Käräjähuone oli täynnä väkeä. Aine oli myöskin erittäin jännittävä: postin ryövääminen murhayrityksen ohessa. Asia oli selvä ja valmis — sillä murhayrityksestä päässyt postiljooni oli tuntenut murhaajan, sekä sitäpaitsi ei tämä ollut yrittänytkään kieltää.

Oikeuden puheenjohtaja luki:

"— — — tuomitaan hän, Kalle Stål, ryöväyksestä yhdessä raa'an väkivallan kanssa 10 vuoden kuritustyöhön ja koko elinajakseen menettäneeksi kansalaisluottamuksensa."

Hän seiso i kylmänä ja välinpitämätönä tuomiota luettaessa; ainoastaan viime sanain aikana välähti ivan vilahdus synkällä otsalla ja tummissa silmissä. Kun valitusosotusta luettiin, huusi hän:

— Ei, minä olen tuomioon tyytyväinen, *hyvin* tyytyväinen. Ha, ha, ha! Kolme kertaa olen minä pyrkinyt kunnialliseksi mieheksi, olisin myös päässyt siksi, jos ei papintodistusta olisi löytynyt, niin, siksi olisin minä päässyt piru vieköön...

— ... viekää vanki ulos!

Ja vanki vietiin ulos. Yhteiskunta oli saanut hänet sinne, jonne se oli niin monta vuotta koettanut häntä saada, ja taisi nyt niin paljon kuin tahtoi kummastella uhrinsa "paatumusta."

* * * * *

Kievaritalossa söi tuomari päivällistä apulaistensa kanssa. Tuomittua yhteiskunnan ja lain nimessä hauskuteltiin nyt tuomita yleisen mielipiteen mukaan.

— Tuo Stål on aivan kauhean julkea roisto, arveli vanha tuomari; viimeksi sai hän tuomionsa ryöstöyrityksestä sisäänmurron ohessa, vaikka hän sanoi, että hän ainoastaan tahtoi löylyttää muuatta sisälläolijaa siksi, että se oli kutsunut häntä "rosvoksi" muutamilla markkinoilla, mutta tuo selitys ei kelvannut minun rakkaan Stålini puolustukseksi, ja niin sai hän kuusi vuottansa ja 10 vuodeksi menetti kansalaisluottamuksensa.

— 21 luku, 2 §, 4 momentti rikoslaissa, puheli nuorin tuomari ja otti kaksi uutta potaattia.

Sitä ennen, sanoi varatuomari, sai se kanalja 1 vuoden papintodistuksensa väärentämisestä; ehkä häntä se vaivasi, että todistus kertoi hänen kerran varkaudesta vangitun.

— Jaha, aivan niin, 12 luku, 3 § rikoslaissa, kertasi taas pikku notarius, joka äsken oli suorittanut tutkintonsa ja oli näpsä näyttämään, että hänellä olivat asiat selvillä.

Varatuomari numero toinen, joka tähän asti oli ollut hiljaa, kysyi nyt:

— Mutta minkälainen oli Stålin *ensi* rikos?

— Tuhat sen tiennee; varkaus tietysti.

— Mutta *minä* tiedän sen sattumalta, ja se rikos ja Stålin koko elämän historia vahvistavat minua vakaammin jo kypsyneessä arvelussani, että koko meidän rikoslainperustus "huonomaineisine" papinkirjoineen ja "kansalaisluottamuksen menetyksineen", joilla rangaistu häväistään koko elämän ajaksi, viepi mielen katkeruuteen eikä parannukseen, koska siitä puuttuu hyvintekevän rankaisun pääehto...

— ... joka on? tiedusteli vanha tuomari pilkallisena.

— *Anteeksianto*, lisäsi nuori lainoppinut totisena ja katsoi esimiestään vakavasti kasvoihin.

— Mutta mikä on sitte Stålin ensimmäinen rikos? kysyi nimismies.

— Niin, se oli kuten tuomiokunnan, jossa hän asui, herrat ja tuomiokirja hyvin selvään sanovat "varkaus", mutta varkaus 18 vuoden ijällä ja hän varasti muutamia tuulen kaatamia halkorimoja kruunun alueelta kuolevalle äitilleen saadakseen lämpöä muutamassa mäkituvassa. Silloin tuomittiin hän 2 kuukauden vankeuteen.

Anoppi.

Hänellä ei ollut ollut todella koskaan ilopäivää elämässään, vaikka hän oli Granhyttan rikkaan Perin tytär ja joutui naimisiin Ola Granatin kanssa, joka oli viisneljännesosamanttaalin isäntä.

Niin, se oli tosi, eräinä viikkoina muutamana kesänä, kun oli kiiruisin heinänteon aika, ja Granhyttan Per sai tilaisuuden vuokrata naapurin Johanneksen avuksi ulkoniityillä, *silloin* oli hän onnellinen, sitä hän muisteli.

Silloin tehtiin lujasti työtä eri osastoissa, ja sekä veli Kalle että renki jäivät paljon jälkeen, kun Johannes antoi paitahisillaan viikatteensa loistaa kilpaa Heinäkuunauringin kanssa. Parempaa niittomiestä ei ollut pitäjäässä, ja kun isä Per oli nähnyt, kuinka työ oli sujunut ensimmäisenä päivänä, kun Johannes oli Granhyttassa, virkkoi hän vaimolleen:

— Se on tuhatta mieheksi tuo Johannes; anna hänelle kolme munaa kahden sijasta eineeksi.

Olisi luullut, että noin raskaasta työstä Johannes olisi ollut kovasti väsynyt iltasin, mutta se oli kummallinen nuori mies, sillä väsymyksestä ei hän tiennyt mitään, vaan istui silloin puhelemassa Granhyttan nuoren talontyttären kanssa ja koki jutteluillaan karkoittaa pois eroitusta velkaantuneen kahdeksannesosamanttaalin pojan ja 1,5 manttaalin perijän välillä. Ja hänen puheensa mukaan pienehkö pienenemistään suuri Granhytta, ja Johanneksen kahdeksasosainen tila kasvoi kasvamistaan, niin että lopuksi se tuli nuoren tytön koko maailmaksi.

Minä luulen, ettei se tyttö koskaan olisi kelvannut maanmittariksi.

Isä Per näki kyllä, ett'ei tytär ollut kovinkaan tyly Johannekselle, mutta kun hän halusi saada heinänsä leikatuksi tuossa paikassa, ei hän ollut siitä tietävinään, mutta kun viimeinen heinäkuorma oli saatu sisään, sanoi hän Johannekselle, että hän saisi koko riikintaalarin päivässä viiden taalarin sijasta, mikä oli tavallinen palkka, sentähden että hän oli ollut niin rivakka, ja tytölle, että hänen pitää mennä kihloihin Ola Granatin kanssa, kun hän oli 1-1/4 manttaalin omistaja.

Nuoret eivät panneet vastaan voimakkaampaa tahtoa; sellaista tapahtuu paraiten romaaneissa. Eivät he myöskään tappaneet toisiaan; sellaista tapahtuu paraiten ja sopivammin teatterissa. Eivät he myöskään antauneet kiusaukseen omistaa toisensa ilman papin toimittamaa vihkimystä, sillä heidän suonissaan juoksi vanha, kelpo, ylpeä talonpoikaisveri.

Niinkuin sanottu, sinä kesänä oli hän ollut onnellinen pari viikkoa, ja sitte joutui hän naimisiin Ola Granatin kanssa.

Ola Granat oli siivo mies. Hän antoi hänelle uuden silkkihuivin joka toinen vuosi, rahoja 2 kahvi- ja sokerinaulaan suurempina kirkkojuhline, kahdeksaksi päiväksi vapautta työstä joka kerta, kun hän oli synnyttänyt hänelle lapsen eikä lyönyt häntä koskaan, ainoastaan jonkun kerran hänen tullessaan markkinoilta, joilla mullikauppa oli mennyt päin mänttyyn.

Varmaan ei ollut monta talonpoikaisnaista, joilla siihen aikaan olisi ollut niin hyvä olla.

Ja sitte sai hän istua lähimpänä kappalaisen rouvaa; lukusien pidoissa, ja senjälkeen kuin Ola oli tullut kirkkoväärtiksi, kutsuttiin hänet kahville viidenlajisen leivän kanssa rovastilaan joka joulusaarnan jälkeen.

Mutta voi, miten sydän on katkera ja juonikas kapine! Uskotteko, että hän voi kokonaan kuitenkin unohtaa naapurin Johanneksen?

Ja niin kasvoivat lapset. Vanhin Kalle perisi kerran kartanon, ja häntä rakasti äiti enemmän, sillä hän aina ajatteli, että jos meidän Herramme kutsuisi pois Olan, niin saisi hän jäädä elämänsä ehtooseen asti lapsensa luo. Ja uskollisesti hoiti hän taloa ja kotoa, eikä mikään saanut turmeltua, ja hänen kätensä ja silmänsä ulottui kaikkeen, ja se olikin tarpeen, sillä Olalla oli suuri pullo sivukamarissa täynnä jotain nestettä, jossa ei varmaan ollut mitään voimaa, sillä kuta enemmän Ola sitä joi, sitä heikommaksi tuli hän.

Sitten kuoli Ola "liiallisesta juomisesta" sanoi tohtori. "Syksyn kylmien tuulien vilustamana puuhattessaan uutterassa työssään", sanoi pappi "kiitosta" tehdessään.

Mutta niinpä olikin lääkäri saanut ainoastaan 20 kruunua vaivoistaan, mutta pastori 30 "hautausrahaksi."

Äiti antoi lapsille kaiken, mikä perintöjaossa tuli hänen osalleen. Kallelle enemmän, sillä hänen luonaan tulisi hän asumaan elämänsä loppuajan, niin oli sovittu.

Että Kalle "naisi rahoja" lunastaakseen muilta sisaruksilta kartanon, oli aivan luonnollista ja hän itse oli neuvonut häntä siihen, mutta kuitenkin viilteli niin kummallisesti rinnan vasemmalla puolella hänen antaessaan uudelle emännälle avaimet luhtiin, juustokorit ja tuon pienen puikon, johon hänellä oli tapana merkitä veitsellä, milloin lehmät poikisivat, sillä hän oli vanhan ajan ihminen ja piti, että uusmuotinen almanakkaan kirjoittaminen oli vain hutiloimista.

Oli luistanut kaikinpuolin niin hyvin talossa kolmenkymmenen vuoden aikana, mutta uusi emäntä tahtoi kaikki saada *omalla* tavallaan, ja kun vanhus sanoi jotain palvelusväelle, panivat ne vastaan, ja aina oli "emäntä" käskeny toisella tavalla.

Se oli kummallista, ettei hän enää itse ollut "emäntä."

Vielä kohdeltiin häntä ystävyydellä ja määrättyllä arvostamisella. Pienet lapset, joita syntyi maailmaan yksi toisensa perästä, tarvitsivat häntä, hän rakasti heitä kovasti, ja ne olivat yhdyside hänen, pojan ja miniän välillä.

Kaikki olisi käynyt hyvin, kun vaan ei kuolema olisi unhottanut pois häntä lapsien kasvettua yhä suuremmiksi, jolloin häntä ei enää varsinaisesti tarvittu. Minä olen useasti ihmetellyt, mitä kuolema mieltii, kun se antaa viikatteensa niin helposti säästää surun rasittamia, vaalenneita päitä, mitkä ovat lakanneet toivomasta ja tekemästä iloisia tulevaisuuden suunnitelmia, vanhoja, kuihtuneita korsia inhimillisellä vainiolla, mitkä eivät enää seiso siinä iloksi itselleen eikä muille. Mutta sitä vastoin tunkeutuu niittomies toisaalle, jossa häntä ei ole odotettu eikä haluttu, lyö mielet surun kahleihin ja erottaa sydämmet, jotka ovat levollisesti niin lähekkäin toisiaan, että ne ovat melkein yhteenkasvaneet kuin siitosoksat.

Voi, ei mitään ote niin ihmeellistä, mutkikasta ja käsittämätöntä kuin kuolema. Kunhan vaan ei sitä olisi elämä.

Tupa oli rakennettu lisää, mutta siellä ei kuitenkaan alkanut olla sijaa vanhalle isoäidille. Purtilo sijaitsi siellä, missä tavallisesti oli hänen rukkinsa. Vastaleivottu leipä pantiin jähtymään hänen sänkyynsä, ja kun hänen vanhaa nimikko sarvilusikkaansa, joka hänellä oli ollut 18 vuotta, ei löytynyt päivällisen aikaan, ilmoitettiin, että se oli pantu rengin ruokalaukkuun hänen pannessaan aita haassa.

Sitte alkoi satelemaan pahoja sanoja, lopulta niin kovia ja kärjekkäitä, että ne tunkeutuivat surun ja nöyryytyksen pehmittelemän seitsenkymmenvuotisen kuoren lävitse ja painuivat suoraan vanhuksen sydämen sisimpään.

Myöhään muutamana iltana, kun kaikki muu talonväki oli mennyt levolle, satoi eukko nyyttiin muutamia pieniä kapineitaan lähteäkseen ilman hyvästi heittäen poikansa talosta muutamana toisen vanhuksen luo, jolla oli pieni tupa kirkkomäellä.

Ei ole totta se, että sydämmet murtuvat surusta, sillä siinä tapauksessa olisi hänen sydämensä tehnyt niin, kun hän viimeisen kerran antoi silmänsä tarkastaen kiittää pienen kyökin hyllyjen yli. missä kolme neljääosaa hänen elämästään oli kulunut, taikka kun hän viimeistä kertaa asetti säppiä eteisen ovelle, jonka hän niin kauniisti oli koristellut, kun miniä oli otettu vastaan morsiamena.

Ulkona läätissään seisoi porsas kiljhdellen, kun sille oli unohdettu antaa ruokaa illalliseksi. Mitä liikutti se häntä enää? Mutta vanhasta tottumuksesta heitti hän kuitenkin sille pari kourallista ruohoa. Navetan edustalla juoksenteli ulosjäänyt kana ja kaakatteli. Mitä sekään häntä enää liikutti? Ei mitään, mutta hänelle oli kuitenkin mahdotonta jättää sitä sisään päästämättä.

Mutta ohrapellolla veräjän vieressä tapahtui vielä pahempaa. Sinne oli lammaslauma päässyt aidan lävitse ja syödä ahmi siellä nyt täysiä kykkäitä tai kyhni niitä vasten, jotta keltanen ohra lenteli ympäri.

Nyt unhotti vanhus kaiken. Olihan se hänen Kallensa omaisuutta, jota niin säälimättömästi hävitettiin, ja mitään aprikoimatta kiiruhti hän suin päin joukkoon vitsa kädessä.

Mutta suuri sonni, jolle hän oli antanut rehua niin monta kertaa, ei ollut hyvällä tuulella sinä iltana, vaan ilkeästi mylvien painoi sarvensa vanhuksen sydämmeen...

* * * * *

Poika ja miniä surivat häntä "säädylisesti." Kalle kuivasi kerta kerran perästä nenänsä sivuja nyrkillään ollessaan pappilassa sielukelloja tilaamassa, ja nuori emäntä itki kaksi uutta suurta pumpulinenäliinaansa niin märjiksi kuin olisivat ne olleet vedessä liotetut sekä puhui kenelle hyvänsä, kuinka hyvä ja siivo hän aina oli ollut anopilleen, joka viime aikoina oli ollut hyvin juonikas, vaatelijas ja aina tyytymätön, mitä hyvänsä hänelle sitte tehtiinkään.

Ja hautaus tapahtui pöyhkeän suuresti. Hienoiksi silputuita kuusenhakoja oli sirotettu

neljännespenikulmaa pitkin tietä ja kaupungista oli tilattu erityiset hautajaiskonvehtit. Sen lisäksi teurastettiin ja paistettiin, jotta jos anoppi olisin eläissään saanut liian vähän hellyyttä osakseen, niin sai hän sitä sitä enemmän kuollessaan.

Kun rautatie oli valmis.

Kuin uinuva tarutar, jota vielä ei ole herättänyt kuninkaanpojan suudelma, lepäsi samanlaisena kuin vuosisatoja sitte, tuo pieni, kivinen, metsien, järvien ja vuorien lomassa pienine viljelystilkkuihineen otsallaan ja miljoonine kääpiömäisine pehkoineen köyhällä povellaan, joka vaivalla salli uutterien käsien saada siitä niukkaa elatusta nälkäisiin suihin.

Ainoastaan etäältä olivat seudun lapset kuulleet kohoavan viljelyksen aallon syöksyvän esiin höyrypillin vihellyksessä. Yhdellä oli poika, joka monta vuotta oli ollut rautatien työssä tuolla kaukana Norrlannissa, toisella tytär, joka oli saanut kadehdittavan paikan muutaman rautatiehotellin siivoojana ja kirkkoväärtiläiset oli kerran valjastaneet Puttensa kärryjen eteen ja kulkeneet 5 penikulmaa lähimmälle rautatieasemalle ja sieltä menneet rautatiellä muutaman sisaren luo Skåneen, jota he eivät olleet nähneet kolmeenkymmeneen vuoteen. Ja vielä Gatetorpan Sissalla oli muuan serkku Itä-göotalannissa, jonka porsaan yli oli lokomotiivi ajanut, niin että kyllä tunnettiin vuosisadan uusi matkanvälittäjä, kyllä.

Mutta ei koskaan uskottu, että höyryhepo kerran henkisi nokista henkeään oman kodin koivuihin tuolla etäällä sisämaassa honkien ja petäjäin keskellä.

Sitte olivat lääninkaupungin johtavat miehet ja paikkakunnan tilanomistajat, Stenbergan nimismiehen kannattamina, joka oli kaikin puolin tulevaisuuden mies, alkaneet miettiä, että tuossa köyhässä seudussa oli kuitenkin metsiä, jotka olivat kullan arvoisia, kun vaan eivät kalliit rahdit vie kaikkea voittoa, sekä soita, jotka kauvan olivat kaivanneet ojitusta samaten kuin niiden omistajat jyviä ja ravintoa, vaikka ei kummatkaan olleet ymmärtäneet toisiaan.

Sitte seurasi viisauden ja yritteliäisyyden tavallinen taistelu tiedottomuutta ja etuluuloja vastaan, uuden taistelu vanhaa vastaan, ja kun sitte vihdoinkin itsekukin oli vakuutettu, että tuo voimakaskehkoinen varsa ja messingiltä hohtavat silat eivät olleet mikään Belzebub tai Antikristus, eivät polttaisi heitä eikä tuhoaisi heitä, niin kuitenkin johtui paljon riitaa erilaisten osakkeiden summasta ja uuden tien suunnasta. Nyt oli kyllä 5 penikulmaa lähimmälle rautatieasemalle, mutta nyt ei olisi sitä tahdottu olevan kuin korkeintaan puoli penikulmaa, ja sen mukaan tehtiin kustannuksia.

Linjaa oli oikeastaan 4 penikulmaa, mutta insinööri oli laskenut, että jos nyt seurattaisiin kaikkein toivomuksia, niin tulisi siitä kokonaista 18, niin että hän viimein suutuksissaan ehdotti, että hänen sijastaan mutkittileva jänis saisi linjan määritellä. — Vaadittiin kärsivällisyyttä, asian harrastusta ja rakkautta kotoseutuun voidakseen yhdistää ja puhua järkeä kaikille noille taisteleville mieliteoille. Mutta lopulta onnistui.

Sitte tulivat insinöörit, asettivat kojeensa metsärinteelle ja kätyrit iskivät keppejä maahan ja tekivät merkkejä puihin, ja vanha "Tähti" tuolla etäällä torpassa nosti kummissaan tuuhean kuusen alla sarvikkaan päänsä kimaltelevaa diopteria kohti ja piti, ettei hän ollut koskaan nähnyt sellaista sen jälkeen kuin hän oli pieni vasikka.

Ja pian sen jälkeen alettiin louhimaan ja ampumaan kallioita, jotta ääni kuului ja moni neljännes-talonpoika, joka päänsä ympäri oli miettinyt, mistä saada ne muutamat kruunut, jotka vuosittain menivät häneltäkin kunnan yhteisen osakkeenottovelan koron suorittamiseksi, piti, ettei asia ollutkaan niin vaarallinen, kun hänen poikansa voivat käydä rautatien työssä ja ansaita kaksi ja viiskymmentä päivässä.

Ehkä oli myös vastaisuudessa parempi, kun sai ajaa puuainesten ja viljan jäämän saman viikon sisällä rautatieasemalle kuin maata ja kinata koko talven ajamalla niitä kaupunkiin, tai antaa ne kulkuostajille kotona, mistä hinnasta ne suvaisivat ottaa. Ehkä saattoi myös täten säästyneen työvoiman käyttää suon perkaamiseksi tuolla metsä-alhossa, sillä seurauksella, että muuan kapanala tuota suurta viljamaata maksoi koko tilan rautatievelan; ehkä koko Stenbergassa tulisi aivan toisellainen yritteliäisyys alulle, kun höyryn ja sähkön pienet haltijat alkoivat päästä taloon.

Niin, se oli kaikin puolin mahdollista.

Nyt oli viimeinen santajuna kulkenut, ja molemmat Ruotsin raudasta Englannissa tehdyt lokomotiivit vierivät tasaisesti rataa pitkin penikulman penikulman perästä läpi metsien, salojen, louhittujen kallioiden, yli yksinäisen kankaan ja välkkyvän veden.

Juhlajunan ensimmäisessä liputetussa vaunussa seiso i itse kuningas sinikeltanen töyhtö hatussaan. Ei nyt ollut kysymystä verisellä taistelulla elämästä ja kuolemasta viedä noita värejä voittoon; unohdettiin kuninkaalla olevan sotilaspuvun, nähtiin vain sinisen värin kuvaavan uskollisuutta, jota ympäröi tulevien aikojen ihanoiden satojen kellervä kulta.

Loppuaseman juhlallisesti koristellussa tavaramakasiinissa syötiin päivällinen, mikä maksoi 30 kruunua niille, joilla oli varoja jakaa vatsan kanssa sydämen riemuja. Ja siellä pidettiin paljon puheita ja pitkiä puheita, ylpeitä, sukkelia ja tuhmia puheita. Tavarakillan kupeessa oli nuora kiinnitetty seinästä seinään, ja siellä sen takana seisoivat ne, jotka eivät voineet ottaa osaa niin kalleihin aterioihin, mutta silti ne olivat melkein yhtä iloisia: he kuuluivat puheet, näkivät kuninkaan ja maaherran sekä yhtyivät hurrahuutoihin, sillä täällä vallitsi yleinen äänestys-oikeus molemmin puolin "raja-aitaa", eikä kukaan huutanut: "pois raja-aidat", sillä se olisi maksanut kolmekymmentä kruunua.

Ja ne, jotka seisoivat raja-aidan yläpuolella, tunsivat itsensä paljon enemmän "ahdistetuiksi" kuin ne, jotka seisoivat sen alapuolella.

Sitte piti juhlajunan vihdo in palata takaisin.

Mutta Jöns-torppari, joka oli kulkenut kaksi penikulmaa jalkaisin pieni poikansa käsivarrellaan, hän oli ikävistynyt seisomaan tavaramakasiinin kaikkein syrjäisimmässä kopessa ja vain turvaamaan omaan pussiinsa samalla kun patruuni, hänen isänisänsä, istui syömässä parsaruohoja ja kinkkua, ja sentähden oli hän lähtenyt kotiin niin varhain etukäteen, että hän illalla jo seiso i pienen kaalitarhansa veräjällä, kun sohajava ääni ja kaksi punasenhekkuvaa silmää ilmaisivat juhlajunan palausta.

Tuo inhimillisen älyn ohi rientävä voitonmerkki lipui sukkelaan mökin halvan työntekijän ohi, ja Jöns-torppari tuns i himmeästi hitaassa sielussaan, että tuo on uudenajan tuloa torpparein ja talonpoikain koteihin, tasa-arvoisuuden ja veljestyksen ajan höyryhevon, kevyen kulunvälittäjän muodossa, ajan, joka jo on lunastanut pikajunapiletit isänmaamme kaukaisemmillekin kolkille, ja jonka ystävällinen valo loistaa yhdessä tiedon, inhimillisyyden ja rakkauden kirkkaan, tasaisen leimun kanssa syrjäyttäen kateuden, säätyerotuksen ja epäilyksen veripunasen, sähisevän loisteen.

Pikku Pietari ilakoi äänekkäästi isän käsivarrella ja taputti pieniä, likaisia käsiään hehkuville pisteille, jotka katosivat kaukaisuuteen. — Riemuitse vapaasti, sinä pikkunen! Se olet sinä, joka saat niittää voiton hedelmät ja seisoen hartioillamme yllät sinä sinne, jonne me emme kerjenneet!

* * * * *

Edemmäksi rivakasti matkasi höyryhepo yön pimeydessä ja häiritsi kipunoillaan järven rannalla keijukaisten tanssin. Ja ne tiedustelivat kuningattareltaan, mikä kumma se oli, joka syöksyi esiin kumussa ja räyskeessä levon hiljaisena hetkenä.

Keijukais-kuningatar piilotti kasvonsa kullanhohtaviin kiharoihinsa. Hän ymmärsi, että hänen aikansa oli kaikki, että leikit, unelmat ja kuutamohaaveilut eivät enää säilyisi höyryn aikakautena, hän ymmärsi, että nyt oli sivistyksen nuori, elinvoimainen kuninkaanpoika ainiaaksi iskenyt rautaisen käsivartensa metsäneidon viheriäisten nivusten ympärille, nyt oli tarujen prinssi suudellut laihojen uinuvan immen eloon vuosisatojen horroksesta, nyt antaisi isänmaan köyhä, kutistuva povi ehkä elatusta kyllyiksi uutterille pojilleen.

"Kun juna kiittää kohti Göteporia."

Sittenkun minä tulin niin vanhaksi, että rupesin ajattelemaan itsenäisesti, en ole koskaan yhtynyt tuohon ajattelemattomaan rähinään puuttuvasta isänmaanrakkaudesta niissä, jotka etsivät onneaan ja leipäänsä vieraassa maassa.

Sanottakoon mitä tahansa "petollisista heijastuksista" siellä menestymisestä, "kiusauksista" ja "kevytmielisyydestä", kohtaavista "katkeroista kokemuksista" ja "myöhäisestä katumuksesta", mutta älköön puhuttako "puuttuvasta isänmaanrakkaudesta", sillä myötätuntoisuus vanhaan Ruotsiin on tavallisesti paljon voimakkaampi vanhassa torpparissa, joka työn hien lämpimillä pisaroilla on kostuttanut sen maan, jossa hän viimeisimpään asti on kokenut saada elämän leipänsä, kuin esim. tuossa tilanomistajassa valtiopäivämiehessä, joka valtiopäivillä täyttää osapuilleen samaa ajatustapaa, eikä harvoin samoja sanoja neuvoteltaessa uhrauksista maan itsenäisyyden eduksi kuin joita lähimmäisimmällä kauppatorilla kaupatessaan tynnyrin perunoita.

Voi kyllä olla asianlaita niin, että kurjuudessa kasvaneen tunteet eivät niin erittäin riipu *historiallisessa* isänmaassa, voi tapahtua, että tuo riiviö voisi vaeltaa lävitse koko Riddarholmin

hautaholvin ja puolet Kansallismuseosta tuntematta erityistä ihastusta, ja voi olla niinkin, ettei hän pidä Kaarle XII:sta kyllin viisaana. Mutta tuohon kaikkeen on syynä hänen puutteellinen kasvatuksensa. Pitää lukea paljon historiallisia oppikirjoja, juoda paljon punssin isänmaansa maljoiksi kuninkaallisina syntymä- ja nimipäivinä, kuulla monta koreaa juhlapuhetta, ja, jos mahdollista, olla kantanut tarkka-ampujan univormua taikka kuulua "asevelvollisuuden ystäviin", voidakseen oikein tajuta "isänmaan" aivan noin.

Taitamaton, köyhä raukka, ei hänellä ole varoja rakastaa maatansa noin perin pohjin ja silminnähtävästi. Mutta hän rakastaa pientä metsämäkeä, jossa hänen tupansa seisoo, hän rakastaa säännötöntä, kivistä sarkaansa, jonka hän on perkanut, hän rakastaa kirkkotarhan lehmuksia, joiden alla väsyneet isoiset lepäävät ja hän tuntee helliä tunteita vanhaa, ränsistynyttä alttariaitausta kohtaan, jonka edessä hän uudisti kasteenliittonsa nuorena, jolloin toive vielä eli sydämessä ja tulevaisuus kajasti valoisammalta.

Voi kyllä olla, että tuo on kovin puutteellista isämaanrakkautta, isänmaanrakkautta pienoiskoossa, mutta se on varojen ja tilan mukaista, niin syvää kuin se voi olla puukenkien ja paikattujen nahkahousujen käyttäjällä 5-1/2 jalkaa korkean katon alla.

Ja minä kyllä luulen, että myöskin tuo rakkaus kaikessa epärunollisessa vaatimattomuudessaan kelpaisi kyllä koettelemuksen hetkenä, sillä jos Pekka rakastaa yhden tynnyrinalan isänmaata, Matti kaksi j.n.e., niin voi kyllä maa kokonaisuudessaan olla rakastettu ilman punssia ja koreita puheita laulun ohessa muistojuhlina.

Sillä torppari ja mäkitupalainen uskaltaisi kyllä mitä tahansa estääksensä pienen kotinsa hävittämistä ja laihan sarkansa sotkemista, eikä sen pitäisi olla minkään voittamattoman vaikeuden vakuuttaa häntä, että tätä kotia väliin pitää puolustaa muutamia penikulmia kivimuurilta, joka ympäröi aitauksen, muutaman tuhannen samallaisen kodin omistajan seurassa, ruunun nutussa kivääri kädessä ja henki alttiina.

Siten on meillä ruotsalainen sotilas valmiina. Ja me tiedämme, että hän vuodattaa vertaan nurisematta ja kuolee ilman pelkoa. Niin paljon historiaa taidamme me kaikki.

Mutta kun köyhällä rahvaan pojalla ei ole rahoja eikä luottoa ostaa itselleen pienintäkään tilusosaa, niin silloin hän viljelee palan peltoa toisen tiluksilta ja rakentaa sinne itselleen tuvan. "Sydämen" on hän tavallisesti jo ennen voittanut; sellaisia on kyllin tuolla maalla, ja nuoret miehet hyvin helposti voittavat ne rivakkuudellaan, vaikka ei niitä peitäkään silkit eikä kureliivit.

Ja kuitenkin voi heidän joukossa väliin löytyä pieniä oikein hyviä ja uskollisia sydämiä, vaatimattomia ja yksinkertaisia, tietysti; mutta ne kestävät uhraavassa alttiiksiantavaisuudessa, vaivoissa ja kieltämyksissä ihmisijän eli niille paikoille.

Maanomistaja on levollinen niin kauan kuin hänen alustalaisensa eivät ole saaneet mitään erityistä viljelystä metsätörmästä. Sitte vaatii hän maapalasta, josta hän sitä ennen ei saanut mitään, mitättömän veron tai jonkun päivätyön.

Mutta asumus kasvaa, sarat suurenevät ja kerrotaan, että tuo uusi torppa erityisemmin hyvänä vuonna on antanut kokonaista kymmenen tynnyriä viljaa, paitsi perunoita ja papuja.

— Kyllä sinä nyt saat tehdä *kaksi* päivätyötä viikossa torpasta, kun sinulla on noin hyvästi, puhuu maanomistaja, ja torppari tekee ne, sillä koti on jo tullut hänelle rakkaaksi, hänen lapsensa ovat siellä syntyneet, hänellä on pieni kukkaistarha eteläisen tuvan päädyssä ja neljä kirsimarjapensasapahasta veräjän tykönä. Ei hän voi jättää kaikkea tuota suloutta!

Ja niin tarttuu hän rivakammin lapioon ja kuokkaan, jotta pian pari kapanalaa uutta peltoa on vanhan vieressä. Maanomistaja näkee sen ja arvelee, että torppari noin hyvin voipana voi tehdä hänelle kymmenen ylimääräistä leikkuupäivätyötä. Hän saa nekin, sillä torpparin selkä on jo kumara ja hänen on jo raskasta jättää sitä maata, jonka hän on ostanut omien jäntereidensä katoavalla voimalla.

Mutta isäntä ei tule koskaan tyytyväiseksi. Parin vuoden takaa tahtoo hän *kolme* päivätyötä viikossa ja samaan aikaan tulee kirje veli Pekalta Amerikassa, että hänellä on siellä hyvin ja mielellään tahtoo lähettää vapaapiljetit sukulaisille.

Taistelu on usein suuri ennenkuin päätös tehdään matkustamisen tai jäämisen väliltä. Mökki on vuosien kuluessa tullut niin rakkaaksi, ja nuo pienet peltotilkut ovat luojaansa ylpeys. Jokainen kivi, jokainen väännetty kanto huutaa: "Muista, muista!" Äiti itkee ja toivoo mieluummin, että hän jo lepäisi haudassa.

Ehkä kuitenkin tulisi vielä toimeen noilla kolmella päivätyöllä viikossa, mutta onko mitään takeita,

ett'eivät pian lisäydy neljään tai viiteen, viime lopuksi velvollisuudeksi olla täytenä renkinä kartanossa koko viikon. On hirveää olla alituisesti noin toisen mielivallassa.

Ei, mielummin olkoon koko kulunut aika hukkaan mennyttä. Vielä on kyllä voimaa työhön tottuneessa käsivarressa rakentaa uusi koti tuolla lännessä. Ja veli se saa vastaukseksi, että vapaapiletit otetaan vastaan kiitollisuudella.

Nuoret kylän rengit alkavat tuumailemaan ja aprikoimaan, vaikka se tavallisesti ei kuulu heidän luonteeseensa. Pitääkö heidänkin noin raataa ja iertaa turhan takia? Ei, pois Amerikkaan kun vielä on aikaa, parempi ennemmin kuin myöhemmin.

Amerikka vastaa niin vähän kuitenkin siirtolaisten toiveita! Siellä on nyt vaikeampaa kuin ennen saada maata itselleen, ja monelle, niin useimmille tulee päivätyö ainoaksi elatuskeinoksi, toimeksi, joka ulettuu kädestä suuhun myöskin siellä, mutta tuhansissa uusissa tukaluuksissa.

Mutta sitä ei ajatella rautatieasemalla junan kiitäessä Göteporia kohti. Silloin on iloa ja elämää. Nauru tuntuu ehkä vähän väkinäiseltä, ja yksi ja toinen nenäliina viedään epäilyttävällä tavalla kalpeille naisen kasvoille, mutta useimmat ponnistelevat esiintyä iloisina ja tyytyväisinä. Taskumatti kulkee ahkeraan ympäriinsä, ja hokelma silloin ja tällöin "kurjasta Ruotsista" ilmaisee sen vaikutusta. Siniseksi maalatuista kirstuja pitkissä riveissä työnnetään tavaravaunuihin. Pienet lapset katselevat ympärilleen kummastuneina.

Ehkä tämä eloisa hyvästijättötapaus kerran väreiden utuisena kuvana kajastaa Kaukasien tai Minnesotan tulevalle maanviljelijälle epäselvänä muistona siitä, mitä runoilijat sanovat isänmaaksi, mutta siirtolainen kutsuu "vanhaksi kurjuudeksi."

Matkusta vain sinä pikkuinen! Turhaan asettaa kamariviisuus kättään estääkseen ihmissuvun virtausta idästä länteen, pohjoisesta etelään, kaikkialle sillä pienellä planeetilla, jossa se on määrätty kasvamaan ja kehittymään.

Ruotilainen.

Olla johonkin paikkaan tervetulematon on kovin ikävää, vaikka käynti kestäisikin vain jonkun tunnin, sillä kierot silmäykset eivät suinkaan lämmitä. Mutta vielä on ikävämpää syntyä tervetulematonna maailmaan: olla parjattu, halveksittu ja huonosti vastaanotettu jokaisessa asunnossa, jonka ovea avaa; ei koskaan saada osakseen ystävällistä tervehdystä ennenkuin papin käskeminen "nouse ylös" kolmen multalation muassa ei enää voi korvia ihastuttaa.

Tuollaisessa asemassa ovat ruotilaiset maalla, mutta koko tuo laitos alkaa nyt, hyvä kyllä, poistumaan valistuneempien ja inhimillisemmin ajattelevaisten parempiosaisten heränneestä velvollisuuden tunnosta köyhiä kohtaan. Mutta tehkäämme tässä muistoon muutamia havainnoita.

Ruotilainen on, taikka paremmin oli, sellainen itseään huoltamaan kykenemätön inhimillinen olento, joka säästäväisyyden vuoksi sai kulkea talosta taloon viipyen määrätyn ajan jokaisessa eri paikassa, tavallisesti yhden päivän jokaisella neljännesosamanttaalilla.

Jokainen, joka ymmärtää mitä sana *koti* merkitsee, käsittää helposti tällaisen elämän sulottoman kurjuuden.

Useimmille lienee tunnettua, että vielä aivan äsken teollisesti harjoitettiin orjakauppaa Ruotsissa, kun kuntien köyhäinhoito "möi pois" (juuri tätä sanaa käytettiin) etupäässä köyhien vanhempien lapsia, mutta myöskin enemmän tai vähemmän voimattomia vanhempia henkilöitä urakkahuutokaupalla sille seurakuntalaiselle, joka pyysi vähimmän niiden hoidosta ja ylläpidosta.

Oli liikuttavaa nähdä tuollaisina huutokauppapäivinä noita pieniä, laihoja, kalpeita ja arkoja lapsukaisia — tilaisuutta varten jollakin lailla ehyesti ja puhtaasti vaetetettuina, mutta tavallisesti jonkun vanhemman ihmisen vaatteissa, jotka olivat kaksinkertaisesti liian suuret — seisovan ja tungeskelevan pitäjän tuvan ovella. Toiset näyttivät tylsämielisen haluttomilta, toiset nyyhkivät hiljaan, vanhemmat, jotka jo jonkun kerran ennen ovat olleet "vasaran alla", vakoilevat levottomasti ja tuskallisesti, kenen mahtavat saada tulevaksi isännäkseen.

— "Et saa olla kovin tinki, sinä Kalle", kuului huutokaupanpitäjän — köyhänhoidon esimiehen kehottava ääni, "poikahan on jo kokonaista yksitoista vuotta, voi hakata havuja ja auttaa karjapihassa; kevääksi voi hän jo oppia karhitsemaan, puida hän jo taitaa kuin joku huono piika. No, mitä sinä sanot? — Kuusikymmentä taalaria? ... oletko sinä poissa järjiltäsi! Luuletko sinä, että pitäjällä on

kultakaivoksia pois annettavana! No, joudu nyt! Koitappa vain noita jänteviä käsivarsia kuin pojalla on! Ja jos hänestä tulee isäänsä, niin huonoa työmiestä et hänestä saa, sillä Nääkin Pekka raahtoi kuin koira, vaikka hän oli tyhmyri ja antoi piestä itseään kuolijaaksi. Kas niin, nyt se nulikka vesittelee! ... Viisikymmentä taalaria, kuka se oli? Vai niin, Olli. No se oli oikein tehty, Olli ... neljäkymmentä seitsemän taalaria ... neljäkymmentä kuusi taalaria ... ja viisikymmentä äyriä ... ei yhtään enempää... Sano neljäkymmentä tasasesti, niin lyön minä ... no, tässä on sinulle poika, Olli. Vai niin, vieläkö sinä itket, kanalja?"

Ja niin jatketaan edelleen huutokauppaa, ja aina sen mukaan kuin "tavara" myödään, poistuvat talonpojat ja torpparit kotiinsa omituisine "huutoineen."

Kotiin! Tavallisesti ei se koti ole mikään lempeyden ja rakkauden koti, johon nuo pienet raukat pääsevät, vaan saavat siellä itselleen pimeimmän nurkan, kovimman leipäkannikan, likaisimmat ja ikävimmät toimet, pahimmin parkitun peiton, ja jos isäntäväki onkin jotakuinkin siivoa, niin kyllä lapset ja palvelusväki, jos sellaisia on talossa, pitävät huolen, ett'ei elämä tule olemaan kovin suloista tuolle "myödylle", joka aina saa säästää heitä työssä ja palvella heidän huonojen luonteidensa esineenä.

Ei kuitenkaan luonnollisesti ole aivan mahdotonta, että elämä voi tuollaisellekin lapselle muodostua verrattain siedettäväksi. Köyhiä ihmisiä löytyy kaikkialla, ja niinpä löytyy yksi ja toinen lapseton ihminen, joka todella kiintyy noihin pieniin, jotka niin omituisella tavalla on uskottu heidän huostaansa. Kaikissa tapauksissa on noilla nuorilla "elämä edessään", tulee kerran se päivä, kun he pääsevät ripille eikä heitä enää "myödy", vaan itse menevät palvelemaan.

Sitte voi tapahtua, jos heillä koko pitkän työteliään elämän aikana on kylliksi onnea mukanaan tai kylläksi itsekieltämyksen voimaa, etteivät he enää vanhoina päivinään tarvitse uudelleen seisoa pitäjän tuvan ovella, ja kuulla huutokaupanpitäjän huutavan:

— Ukko ei ole vielä niin kurja, ettei hän jaksaisi jotain toimittaa ... neljäkymmentä taalaria ... kolmekymmentä kahdeksan taalaria ja seitsemänkymmentäviisi äyriä ... kolmekymmentä kuusi taalaria ... hyvä! ... kuka se oli?

Minä en unohda koskaan erästä tapausta tuollaisessa tilaisuudessa. Huutokauppa oli lopussa, säästelijäästi putoilevia huutoja säesti muutaman vanhan miehen nyhkytykset, joka istui alimpana penkillä uunin kupeessa. Se oli "Härkä-Johannes", tunnettu paikkakunnalla, ensin "pitäjän rikkaimpana poikana", senjälkeen oman talon omistajana ja sitä myöhemmin hurjana osakkaana tukkuhärkäkaupoissa, tuossa maaseudun uhkapelissä, joka on saattanut perikatoon tuhansia hyvin toimeentulevia miehiä ja varakkaita tilanomistajia. Niin oli käynyt Härkä-Johanneksellekin, ja nyt hänen täytyi turvautua samaan köyhäinhoitoon, jonka puheenjohtajana hän ennen oli ollut 12 vuotta. Talonpojat olivat ikäänkuin vähän arkoja katsomaan tuonne loukkoon, jossa ukko istui eikä mieliala tahtonut päästä huolettomaksi. Johanneksen veljenpoika, jotenkin toimeentuleva neljännestalonpoika, oli myöskin joukossa. Ja hänelle puhui lopussa vanhus:

— Pikku Kustaa! Sinä voisit ostaa minut. Minä teen sinun luonasi kaikkea työtä, mitä jaksan, ja minä olen niin vanha, ett'en minä jaksa paljoa syödä.

Veljenpoika painoi ensin silmänsä alas ja punastui, mutta pian selkeni hämmästyksestään ja lausui pelkällä affääriäänellä:

— Tuhat sen tiennee, olisiko siitä mitään voittoa. Setä on niin kauhean heikko...

Jokaisessa huutokaupassa jää tavallisesti tavaraa, jota ei kukaan tahdo mistään hinnasta. Niin näissäkin huutokaupoissa. Löytyy sokeita ukkoja ja akkoja, tylsämielisiä, jotka ovat mahdottomia kaikenlaatuiseen työhön ja jotka eivät voi hoitaa edes omaa ruumistaan, kaatumatautisia, jotka herättävät kauhua ympäristössään, rampoja ja vaivaisia, joille on mahdotonta tehdä mitään palvelusta edukseen.

Ne ovat nämä, jotka joutuvat varsinaisiksi ruutilaisiksi, ne ovat nämät, jotka määrätyllä kellon lyönnillä saavat mennä ovelta ovelle ruodin tilallisten luona. Mitä kurjuutta tuollainen "huolenpito" tuo mukanaan, tahdon ainoastaan valaista yhdellä esimerkillä. Kaksi tylsämielistä sisarta, jotka eivät yhtään voineet pitää huolta itsestään, vaan köyhäin määräyksen mukaan koko elämänsä ajettiin kuin karjaa talosta taloon, synnyttivät — toinen *viisi*, toinen *kaksi* lasta. Oikeutettu palkinto köyhäinhoidolle sen nurinpuolisesta hoidosta.

Kummallisesti muodostuu todella kuitenkin ihmisten kohtalot. Kaikilla näillä lapsilla oli säännölliset sielunvoimat, parilla suuremmatkin, ja yksi niistä on nykyisin erään arvossa pidetyn kauppiaan kelpo puoliso hänen varakkaassa kodissaan muutamassa suuremmista kaupungeistamme. — Mutta se ei nyt

kuulu tähän.

Muistan muutaman päivän, jona eräs vanha piika, tunnettu nimellä "Hultin Maija", myötiin muutamassa silloisessa huutokaupassa. Hän oli palvellut muita koko elämänsä, mutta siihen aikaan korkeintaan kolmekymmentä taalaria vuotuisesta vuosipalkastaan ei hän ollut säästänyt mitään vanhain päivän varaksi! Hän oli vielä jotenkin virkku, mutta hänen näkönsä oli niin heikontunut, että hän vaivoin erotti päivän yöstä. Pitäjän lautamies "huusi" hänet 60 taalarista, mutta kun hän oli ollut hänen luonaan pari vuotta, oli hän upposokea ja — kelpaamaton myötäväksi. Silloin piti vanhan Maijan alkaa kulkemaan ruotia, neljä päivää itseksellään manttaalilla.

— Maija-raukka, kuinka jaksatte?

— No niin, kiitos, Jumala nähköön hyvästi. On syntiä valittaa. Pahinta on muuttopäivinä, sillä silloin lähettävät ne minut tavallisesti pois päivällisen aikaan ja arvelevat, että minä saan syödä päivällistä siellä, minne tulen, mutta minä kuljen hiljaan, ja kun minä pääsen perille, on jo kulunut hyvän aikaa päivällisestä, jotta ne sanovat:

— Päivällisen aika on jo aikaa sitte ohi. Mutta muuten ei minulla ole juuri niin huonosti.

Jouluaattona pari vuotta takaperin, jona Maijan piti "muuttaa paikkaa", oli hän niin kipeä, ettei hän voinut jäsentä liikuttaa. Mutta silti ei hän saanut olla paikallaan, vaan talon pojat sitoivat hänet takarekeen ja vetivät yhtä iloisesti meluten viereiseen taloon.

Todella oli pitkä aika siitä kun Maija oli saanut ajaa. Mutta kun tultiin perille ja käskettiin Maijan nousemaan ylös, niin silloin ei Maija — jäsentä hievahtuttanut. Hän oli jättänyt tämän maailman.

"Liian myöhään."

Aurinko voi kyllä polttaa kauniin, vienon ruusunkarvaisen pikku Miian kaulan ja käsivarsien hiipiän ja tuuli, pakkanen, sade ja kova työ sen turmella, mutta käsivarren suloa pyöreyttä, poskien hymykuoppia ja silmän lempeää, ystävällistä ilmettä eivät ne hävittäneet.

Pahkaiset koivuhalot painoivat kyllä raskaasti hienoa ihoa, kun Miia talvella auttoi isäänsä kuorman panossa hänen ajaessa halkoja metsästä ja voimainponnistus vaivasi tuota heikkoa olentoa hänen keväällä ja leikkuuaikana työskennellessään yli voimiensa pellolla ja niityllä, mutta ikäänkuin joku kauneuden hengetär työpäiväin loputtua noitasauvallaan kosketti sitä kovaa vuodetta, jolla Miia makasi, sillä huolimatta kaikista rasituksista aina syntymästä saakka, kaikista vaivoista aina seitsemästä vuodesta alkaen, kun hän sai alkaa orjan elämää hoitamalla pieniä sisaruksiaan, oli Miia 16 vuotijana hempein impi kuin mitä kylässä vielä oli nähty.

Isä ei puhunut asiasta mitään eikä äiti mitään, mutta väliin aterialla, kun heidän silmänsä kohtasivat toisensa puulautasen yli, missä viidelle hengelle aivottu suuri silli loikoi yksinään tympäyttävän näköisenä, katsoivat he syrjään niin lempeästi, missä pikku Miia istui, ja silloin välähteli syyskuunauringon kaltainen valo Lotta-äidin kulmikkaille piirteille sekä vanhan Pekan karheat kasvot pehmenivät myös hiukan.

Kerran tuli herrastalon nuori herra iltasen aikaan mökkiin ja oli unohtamaisillaan pois lähteä, hän piti varmaan, että tuo kuiva leipä isä Pekan pöydällä oli liian kovaa Miian pienille, valkeille hampaille, sillä hän ei hellittänyt äitiään ennenkuin se oli luvannut kysyä tyttöä sisäpiiksi. Mutta se ei onnistunut, tiedettiin kyllä, että leipä oli pehmeämpää siellä herrastalossa, mutta Lotta oli hiukan tarkastellut nuoren herran silmiin sinä iltana, ja hän pelkäsi, että nuo hienot leipäviipaleet herrastalon pöydällä ajan oloon voisivat tulla liian pehmeiksi, jos niitä pääsisi kostuttamaan katumuksen kyyneleet.

Minusta on varsin ikävää, etten minä voi sanoa mitään erinomaista Miian "sieluelämästä", niin vaikuttavaa kuin se olisikin, sillä todellisuudessa ei hänen sieluelämänsä ollut mikään erinomainen.

— "Hän on tavattoman vähän kehittänyt", sanoi vanha apulainen, joka opetti häntä sinä talvena kuin hänen piti mennä ripille. "Pienen katekismuksen taitaa hän jotenkuten, mutta 'selityksiä' ei hän osaa niin yhtään."

— Hän on enkeli, puhui uusi koulunopettaja, joka teki työtään ruokapalkoilla naapurissa ja väliin iltasin tavallisesti kuunteli Miian laululahjoja hänen mennessään noutamaan lehtiä.

Ja koska koulunopettaja seminaariaikanaan usein oli käynyt teatterissa piispankaupungissa, ja katunäytelmissä nähnyt pieniä, väriseviä tehtaantömiesten lapsia varustettuina villatekotukilla ja pahvisiivillä liitelevän näyttämöllä, niin ymmärsi hän hiukan enkeleitä.

Oikeastaan ei Miia koskaan tullut täysi-ikäiseksi. Hän oli vähän ollut muiden kanssa yhteydessä, paitsi vanhempain ja sisarten, ei kukaan ollut hänessä herättänyt eräitä huonoja haluja, ja "se vanha ihminen", josta papit puhuvat niin pahaa, varmaan vielä oli Miassa nukuksissa.

* * * * *

Kevätpuoleen tuli Miia kalpeaksi, pienet hampaat vavahtelivat jokaisessa suuremmassa voimanponnistuksesta hän tuli hiljaisemmaksi kuin ennen ja äiti joutui suruunsa, mutta isä ajatteli, että tyttö on tehnyt nyt liian paljon kovaa työtä, hän kyllä paranee talven tullen. Ja talvi tuli ja lumi tuli maahan, mutta oli tuskin valkoisempaa kuin Miian posket, ja muutamana päivänä syöksyi verta kovasti hänen vapisevien huulien kautta.

Silloin mainittiin ensimmäistä kertaa kahdeksaantoista vuoteen sanaa "lääkäri" talossa. Mutta lääkäri asui kolmen penikulman päässä, isällä ei ollut hevosta noutaa häntä ja se käynti olisi maksanut kaksikymmentäviisi taalaria, päätettiin odottaa toistaiseksi.

Miia tuli huonommaksi. Hän sai yhä enemmän tuollaisten hienojen hellätuntoisten kasvien ulkonäön, joita kukkien rakastaja kauneina kesäpäivinä viepi kamarista puutarhaan juomaan ilmaa ja valoa, mutta joista ohikulkija ensimmäisen syystuulen tullessa ajattelee: "Nuo pitää pian muuttaa sisään."

Äiti itki ja isä makasi valveillaan koko yön ja ajatteli ainoastaan lääkäriä ja neljän aikaan otti hän pyhänuttunsa ja lähti ovea kohti.

— Mihin sinä menet, isä? kuului heikosti pieneltä vuoteelta akkunan pielessä.

— Minä menen panemaan valjaisiin ja noudan lääkärin, sillä en minä voi kestää tätä kauvemmin.

— Älä, isä, tee sitä, sillä se tulee liian kalliiksi eikä ole miksikään hyödyksi.

— Mutta sinä kuolet meiltä, lapsukainen! vastasi vanha Pekka ja ääni vapisi kuin olisi häntä vilustanut sydämmen sisimpään asti.

— Ei. Minä tunnen itseni tänään paljon paremmaksi, jotta ei kannata tuhjata niin paljon rahaa kuin mullit tuottavat koko vuonna.

— No, minä sitte odotan, mutta sano sinä, jos sinä tulet vähääkään huonommaksi!

Kului viikko ja yhä vaaleammiksi kävivät Miian posket. Äiti Lotta punnitsi itsekseen, eikö tämä vaaleus ollut alkua niihin "hohtaviin, valkoisiin vaatteisiin", joista kulkeva saarnamies oli puhunut, kuinka niitä kantavat ne, jotka "laulavat ylistystä karitsan istuimen edessä!" Isä mietti joka päivä mennä lääkärin luo mutta voi — kaksikymmentä viisi taalaria painoi raskaasti köyhässä kodissa. Ne tarvittiin niin hyvin muualle, ja jos kuitenkin Miia muuten paraneisi. *Silloin* hän niin varmaan ja totisesti itse saisi valita itselleen silkkihuivin muutamalla osalla tuota säästettyä summaa.

Muutamana aamuna oli niin hiljaista tuolla akkunan pielessä. Lotta hypähti peloissaan ylös, ja veren tahraama peite todisti, miten oli asianlaita. Lapsi hengitti ainoastaan heikosti.

Muutamia tunteja sen jälkeen seisoivat lääkäri Miian vuoteen vieressä. Nyt oli hän noudettu ilman mitään aprikoimisia, oli ollut kotona ja heti seurannut mukana.

Hän katsoi terävästi Miiaan, Lottaan ja Pekkaan, ja sitte sanoi hän:

— Miksi ette ole noutaneet minua ennen?

— Herra Jesus, pitääkö minun lapseni kuolemaan, onko se liian myöhään? nyyhki äiti.

Pekka ei puhunut koskaan yhtään sanaa, mutta tohtorin puhuessa vavahti hänen ruumiinsa päästä jalkoihin, ja sitte meni hän ulos eteiskamariin.

Miia ymmärsi kaikki. Hän ei ollut voinut puhua koko päivänä, mutta lapsirakkaus poisti heikkouden ja hän huoasti puhumaan.

— Ei äidin pidä olla suuttuneen. Minä olen paljon parempi nyt ja pian pääsen minä ylös.

Ja "ylös pääsi" hän myös samana iltana, — ei köyhän kodin pikkumaisiin askareihin, vaan suuren, valoisan, rikkaan isänkodin sapatin lepoon.

Syystuuli oli tullut. Saaronin lilja oli "muutettu sisään." Vanhusten kodin ilma ja valo ei enää sopinut pikku Miialle.

Ei yhtään epäilyksen sanaa, että oli liian myöhään kutsuttu lääkäriä, liikkunut isän eikä äidin huulilta. Ei sellainen ole tavallista talonpojankodissa, mutta syvällä kahdessa murtuneessa sydämissä puhkoi esiin nurjuutta ja itsesyyttämistä.

Pojat ovat nyt miehistyneet, jotta työ kyllä sujuu, vaikka Miia on poissakin, ja silli tietysti riittää nyt paremmin.

Usein kun äiti jakaa sen neljään palaseen viiden sijasta, samenee kuitenkin hänen silmänsä, ja silloin luo isä niin terävästi ja synkästi katseensa syrjään. Ei kukaan voi ymmärtää, mitä hän tarkastaa, mutta sillä paikalla Miia tavallisesti istui.

Ja kun kukkaset akkunan ulkopuolella kukoistavat, kurkistavat ne niin utelijoina akkunaruutua kohden ja ihmettelevät, miksei Miia tule ulos niiden luokse niinkuin ennen, ja silloin katkaisee äiti muutamia niistä joka sunnuntaiaamu ja viepi ne kirkkomaalle ja panee ne Miian haudan viheriälle nurmelle. Ehkä hän leikkii niiden kanssa, kun aurinko on mennyt alas eikä yksikään ihmissilmä näe sitä...

Ja kotona eteisen kaapissa on laatikko, johon ei kukaan saa katsoa paitsi isä ja äiti. Naapurit uskovat, että Pekka, poikien miehistyttyä on piilottanut sinne kaulakoristeita ja hopeapikareja, mutta se on väärä usko: sillä ei siinä laatikossa, joka säilyttää vanhusten suurimman aarteen, ole mitään muuta, ei mitään muuta kuin pari — pieniä halkeilleita puukenkiä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KUVAUKSIA RUOTSALAISESTA TALONPOJAN KODISTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a

compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail)

within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to

reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.